

Юридичний фронт економічної стійкості

Кожен випуск **Femida.ua** — це розмова. Цього разу ми говоримо про те, що формує основу будь-якої сильної країни: економіку, землю, підприємництво, а також професійну правничу спільноту.

Український бізнес не припиняє працювати — навіть під загрозою обстрілів, блокування рахунків чи слідчих дій. Але сьогодні бізнесу потрібна не тільки витримка. Йому потрібен захист. Правовий. Репутаційний. Економічний.

Цей номер ми присвятили саме тим, хто надає такий захист — юристам, адвокатам, правозахисникам. І тим, хто його потребує — підприємцям, власникам землі, аграріям, керівникам компаній. Адже реальна економіка тримається не лише на звітності, а й на справедливості.

Ми зібрали аналітику, інтерв'ю, кейси, які висвітлюють проблему зловживань у кримінальному переслідуванні бізнесу, нюанси земельного права, стратегії юридичного супроводу в умовах війни. А ще — перспективи українського агросектору як точку стратегічного інтересу для світу.

Femida.ua залишається місцем, де звучить голос юридичної спільноти. І ми віримо: поки цей голос чують — у бізнесу є шанс не лише вижити, а й перемогти.

З повагою

Олена Андрейкіна-Зварич
Головна редакторка **Femida.ua**

Зміст

Мирослава **Смірнова**

Директор Департаменту суспільних комунікацій Київської міської державної адміністрації

Війна — це ризик, з яким ми вчимося жити, та шукаємо стабільність в умовах нестабільності

Олександр **Телешецький** 4
Партнер Grain Law Firm

Наталія **Якімлюк** 10
Адвокат, партнер АО «АВЕРУМ Лігал»

Денис **Терещенко** 16
Керуючий партнер ALERTES, адвокат

Андрій **Авторгов** 20
Приватний виконавець, к.ю.н.

Наталія **Манойло** 32
Приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, доктор філософських наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова

Дарина **Старовойтова**

Адвокат, керівник цивільної практики АО «Веріті груп»

Земельна власність в Україні: коли держава кидає виклик власникам

Кирило **Сидоренко** 38
Адвокат, фахівець з питань електронного декларування

Анатолій **Перепельченко** 42
CEO Юридичної компанії «Приходько та партнери», адвокат

Юрій **Панчук** 46
Керуючий партнер Адвокатського бюро «Юрія Панчука»

Ірина **Сопілко** 50
Президент ГО «Жінки за зміни», доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Людина **року** 62

Дар'я **Свистула** 66
Адвокат, керуючий партнер ЮК PROCTOR

Юридична **освіта майбутнього** 70

Олена **Широкова** 74
Ліцензований адвокат із досвідом у сферах корпоративного та договірної права, міжнародних судових процесів та арбітражу

Засновник та видавець:
ТОВ «МЕДІА-БРІДЖ»

Головний редактор:
Олена Андрейкіна-Зварич

Журналіст:
Тетяна Пашковська

Верстка:
Ірина Кирноз

Наклад: 1000 примірників.

Періодичність виходу
6 разів на рік.

Сфера розповсюдження:
загальнодержавна, зарубіжна.

Адреса редакції:
01135, м. Київ,
Вул. Дмитрівська 75

З питань співпраці, розміщення реклами та розповсюдження звертайтеся:
тел. (099) 460-20-24
e-mail: office@femida.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
КВ № 20776-10576 ПР

Видається з 2010 року.
Передрук матеріалів можливий лише за наявності письмової згоди редакції.

Думка редакції може не збігатись з думками авторів.

Відповідальність за зміст реклами несуть рекламодавці.

Видруковано:
підрядник ФОП Кудіна Г.О.,
на типографії
Товариство з обмеженою відповідальністю
«Арт Студія Друку»

Олександр Телешецький

Партнер Grain Law Firm

Grain Law Firm — юридична компанія, в якій Ви є партнером, на ринку вже понад 10 років. Які основні досягнення за такий тривалий період?

Про наш професійний шлях можна багато розказати. Назбирається, певно, на цілу книгу (*сміється — ред.*). Було багато непростих справ, термінових виїздів, боротьби, стратегій захисту та, звісно, перемог. Нам насправду є чим пишатися — і своїми здобутками, і розвитком компанії, і крутими кейсами. Але найбільше ми пишаємося стосунками, побудованими за ці роки. Стосунками з нашою командою та нашими клієнтами. Ми пишаємося нашим колективом, адже кожен — крутий профі. Захоплюють відданість справі, фаховість та готовність працювати 24/7 задля досягнення результату.

Клієнти компанії цінують наш підхід у роботі. Саме завдяки цьому нам вдається отримувати очікуваний результат та захищати їхні права навіть у найскладніших ситуаціях. Тому нас рекомендують, звертаються повторно, коли виникає нова потреба в юридичному супроводі або захисті. Цей наш капітал напрацьовувався роками роботи, пошуку найкращих рішень та їхньої реалізації. І другий десяток нашої діяльності ми продовжуємо з такою ж енергією, натхненням та відданістю нашим цінностям, як і багато років тому.

Ви маєте значний професійний досвід у сфері захисту бізнесу. Як можете охарактеризувати рівень правової культури та правосвідомості українського бізнесу сьогодні?

Дійсно, понад 20 років поспіль я практикую в сфері кримінальної юстиції, з котрих 8 років надаю правничу допомогу як адвокат, в тому числі підприємцям. Тому можу констатувати, що останні 5 років, а особливо від початку повномасштабного вторгнення, в Україні значно почастишали випадки використання правоохоронцями можливостей кримінального провадження для здійснення протиправного тиску на вітчизняний бізнес, зокрема через реєстрацію безпідставних кримінальних справ, проведення обшуків, нерідко за відсутності судових рішень, вилучення майна, накладення на нього арешту, здійснення виїмок документів, допиту співробітників компаній тощо.

З урахуванням таких тенденцій власники і керівники бізнесу мають своєчасно вживати дієвих заходів для мінімізації негативних наслідків свавільної, деструктивної процесуальної діяльності силовиків. Для цього вони потребують підвищення рівня власної правової освіченості та знань, які необхідні для ефективної боротьби із проявами корупційного впливу з боку окремих представників механізму держави. Такого результату можна досягнути завдяки системній роботі фахових інхаус-юристів усередині компаній, залучення професійних адвокатів на договірних умовах. Також важливою є їхня участь в публічних заходах, де представники бізнесу разом із правниками, науковцями, парламентарями та працівниками правоохоронних органів обговорюють найбільші проблем і страхи сучасного українського підприємництва та напрацьовують шляхи їх подолання.

В умовах війни з якими основними труднощами стикається український бізнес?

Для України, котра фактично перебуває на четвертому році повномасштабної війни, і наразі в її гострій фазі, проблема протиправного тиску на бізнес особливо актуальна, оскільки перемогти зовнішнього ворога без міцної економіки, безперечно, неможливо. Результативність і ефективність бізнесу можна забезпечити, зокрема, за рахунок його прозорої комунікації з владою та правоохоронними органами.

Наразі ж дуже часто трапляється так, що в нашій країні бізнесу доводиться захищатись не стільки від конкурентів чи організованої злочинності, скільки від самої держави, яка покликана, навпаки, його захищати.

Інколи складається враження, що в Україні не існує успішного підприємця, щодо якого не було б зареєстрованого кримінального провадження. Зазвичай такі справи тривають роками, в їх межах здійснюються систематичні обшуки, допити, накладаються арешти на майно, блокуються банківські рахунки і навіть вручаються підозри та обираються запобіжні заходи. Але до суду доходять далеко не всі. По суті, в державі існує усталений механізм кримінальної репресії, який діє на постійній основі і, на жаль, не спрямований на забезпечення виконання завдань кримінального провадження,

**Бізнес має активно захищатися.
Адвокати допоможуть**

Клієнти компанії цінують наш підхід у роботі. Саме завдяки цьому нам вдається отримувати очікуваний результат та захищати їхні права навіть у найскладніших ситуаціях

а з метою здійснення корупційного тиску на бізнес, кінцевою метою якого є отримання неправомірних вигод та переваг.

Значна частина українських підприємців і до початку повномасштабного вторгнення росії потерпала від зловживань службовців різних державних інституцій: податкової, митниці, прокуратури, поліції. Однак, події останнього року щодо безпідставного кримінального переслідування правоохоронцями засновників і керівників великого бізнесу свідчать про наявність системного віктимного явища в державному апараті, а тиск на бізнес та приватну власність в Україні вийшов на якісно новий рівень: тепер досить часто цей тиск відбувається через здійснення досудового розслідування за фактами вчинення надуманих злочинів, зокрема проти основ національної безпеки. Введений в Україні режим воєнного стану ввімкнув «зелене світло» для необґрунтованих атак на бізнес. На жаль, нерідко такі атаки мають очевидний корупційний присмак.

- З кінця 2023 року бізнес-спільнота систематично заявляла про значний неправомірний тиск зі сторони правоохоронців.
- Ситуація особливо загострилася з так званим кейсом «Мазепи»

Як наслідок, у січні 2024 року Президент запровадив «рекомендаційний мораторій» на слідчі дії щодо бізнесу та аудит проваджень у кримінальних провадженнях цієї категорії. Втім, статистика Офісу Генерального прокурора (зокрема, остання від нового очільника головного правоохоронного органу країни) продемонструвала, що вжиті заходи не мали належного ефекту.

- Так само звіти Бізнес-омбудсмена за 2023, 2024 роки та I півріччя 2025 року наглядно демонструють, що кількість скарг на дії правоохоронних органів не зменшується, а навпаки — зростає

Насправді такі цифри свідчать про загрозливі тенденції для економічної безпеки держави. І я далекий від думки, що вони не стали наслідком свідомої деструктивної діяльності. Такі процеси і в таких обсягах не можуть існувати, якщо їх не толерує зсередини механізм держави.

Через війну багато підприємств опинились в окупації та ризикують сприйматися як «пособники» ворога. Ті ж, хто не в окупації, ризикують також — не тільки репутаційно, а й у світлі кримінальної відповідальності за колабораціонізм. Як забезпечити бізнес від ризиків колабораціонізму?

Дійсно, з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну законодавство про кримінальну відповідальність було доповнено низкою статей, які криміналізували раніше правомірну діяльність.

- Так, Кримінальний кодекс України в березні 2022 року доповнено статтею 111-1, котрою встановлено кримінальну відповідальність за «колабораційну діяльність», яка полягає, наприклад, у «провадженні господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором»

На тимчасово окупованих росією територіях залишилася велика кількість підприємств, діяльність яких за українськими законами виявилась заблокованою. Продовження діяльності в таких умовах, безперечно, є протиправним і буде утворювати склад кримінального правопорушення. Для повернення в національне правове поле власникам таких підприємств необхідно провести їх перереєстрацію на підконтрольних українській владі територіях. Однак, у такому випадку вони втрачають всі активи, які фізично знаходяться в окупації, оскільки їх однозначно привласнять росіяни або їхні посіпаки.

Тож перед власниками такого бізнесу постало надскладне питання: фактично втратити все або стати колаборантом.

Водночас, згідно із ст. 111-1 КК України будь-які зв'язки українських підприємств з російськими суб'єктами господарювання, у тому числі юридичними особами приватного права, укладення із ними контрактів чи виконання господарсько-правових зобов'язань, у тому числі тих, які виникли до 24.02.2022, є протиправним і передбачає суворе покарання. При цьому, не має значення, який зв'язок існує прямо чи опосередковано, через суб'єктів господарювання інших країн. З урахуванням значного взаємозв'язку економік України і рф, який існував до початку війни в 2014 році, та й подекуди після цього, аж до лютого 2022 року, негайне припинення таких взаємовідносин давалося дуже складно, нерідко супроводжуючись значними матеріальними збитками і втратами для українського бізнесу.

Також у квітні 2022 року до Кримінального кодексу України включено ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», якою передбачено сувору відповідальність за вчинення особливо тяжкого злочину проти основ національної безпеки, котрий полягає, зокрема, у «добровільному зборі, підготовці та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора». При цьому чинне законодавство не містить визначення «представника держави-агресора», що поряд із низкою інших суперечностей і неузгодженостей норм права призводить до порушення принципу правової визначеності та утворює для окремих нечистоплотних правоохоронців сприятливе підґрунтя для зловживань, перевищення службових повноважень і корупції.

На жаль, такі випадки стають непоодинокими і дедалі частіше зустрічаються на практиці, що потребує негайної уваги з боку влади, оскільки таке необґрунтоване, корисливо мотивоване «полювання на відьом» відвертає нашу країну від курсу, спрямованого на побудову соціальної правової держави і загрожує суттєвими негативними наслідками на міжнародній арені.

Отже, щоб забезпечити бізнес від ризиків колабораціонізму, необхідно виключити провадження господарської діяльності на окупованих територіях у взаємозв'язку з органами влади, місцевого самоврядування рф чи їх квазідержавних утворень, а також припинити будь-які прямі чи непрямі ділові зв'язки з російськими суб'єктами господарювання, переорієнтовуючи свій бізнес на інші світові ринки.

Grain Law Firm є членом Співки українських підприємців, European Business Association — провідних бізнес-спільнот. Що дає таке партнерство? Чим допомагає в роботі таке об'єднання професійного досвіду?

2025-й рік для нашої команди дуже особливий. Напередодні 10-річчя компанії ми провели ребрендинг. У межах нашої стратегії, затвердженої ще минулого року, ми активно розширюємо свою присутність на ринку — завдяки впровадженню нових практик, розширенню команди та значним внутрішнім змінам, спрямованим на роботу з колективом та комунікаційну складову.

Нові партнерства також є частиною нашого стратегічного бачення щодо розвитку компанії. Саме тому цього року ми долучилися до ЕВА та Співки українських підприємців. Така співпраця дозволяє розширити професійні горизонти, адже ми маємо можливість ділитися своєю експертизою для реалізації важливих ініціатив спільно з нашими партнерами, а також спілкуватися із топ-менеджментом українського та міжнародного бізнесу, представниками некомерційних організацій та державних інституцій. Ми прагнемо бути корисними там, де наш професійний досвід є важливим, адже віримо в Україну та підтримуємо її шлях до сильної правової держави.

Яка підтримка сьогодні необхідна бізнесу, аби він міг рости і розвиватися?

Найкраща підтримка для розвитку законослухняного бізнесу в Україні — не заважати йому працювати. Підприємці — прогресивна частина громадянського суспільства, яка створить робочі місця, виробить і реалізує продукцію, надасть послуги, сплатить значні податки і збори, якщо їм не перешкоджати в цьому.

Безумовно, держава в особі парламенту має забезпечити створення ефективних правових механізмів захисту законних інтересів бізнесу, система органів виконавчої влади — запровадити реалізацію відповідних програм підтримки і розвитку підприємництва, а контролюючі, правоохоронні органи і суди — захистити від недобросовісної конкуренції, порушення партнерських договірних зобов'язань і втручання криміналітету. Все інше бізнес зможе зробити самостійно в межах тих правил, які будуть створені.

Сильний бізнес — це сильна країна. Як разом з прогресивними підприємцями можна змінювати правила гри у правовому полі і робити нашу Україну більш відкритою, прозорою і справедливою? Які чіткі правові рішення, стратегія, надійний захист необхідні бізнесу?

Розв'язання проблеми незаконного тиску на власників бізнесу в Україні потрібно розпочинати із запровадження ефективного механізму контролю органів досудового розслідування та оперативних підрозділів правоохоронних органів зі сторони Офісу Генерального прокурора та Офісу глави держави (кожен в аспекті власних, визначених законом, повноважень), а також забезпечення невідворотності покарання за таку протиправну діяльність.

Питання еміграції підприємництва нерозривно пов'язано із створенням в цілому сприятливих умов для ведення бізнесу, скасування надмірних регуляторних обмежень, процедур контролю, застарілих систем моніторингу. Такі зміни дадуть бізнесу можливість сконцентруватися як на своєму основному завданні — отриманні прибутку, так і на похідному — сплаті податків, наповненні бюджетів усіх рівнів.

Для вирішення ситуації державі необхідно вжити низку першочергових заходів:

1. Усередині правоохоронних органів забезпечити суворий контроль за розслідуванням кримінальних проваджень у сфері господарської та інвестиційної діяльності. Рішуче реагувати на необґрунтовану реєстрацію таких справ і безпідставне проведення у них гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, застосування обтяжливих заходів забезпечення кримінального провадження. Тільки реальне покарання недобросовісних правоохоронців за умисні дії щодо тиску на бізнес може змінити ситуацію. Наразі новопризначений Генеральний прокурор Руслан Кравченко декларує проактивну позицію в цьому питанні. Однак, на жаль, так робили і кожен з його попередників, але ситуація лише погіршувалася. Сподіваємось на реальні результати цього разу.

2. Забезпечити справді дієвий та ефективний судовий контроль за дотриманням прав і законних інтересів учасників кримінального провадження.

3. Посилити контроль за діями правоохоронних органів з боку громадських інституцій. Це дозволить знизити корупційні ризики.

Важливість забезпечення прозорості та справедливості в діяльності правоохоронних, судових органів, зокрема щодо бізнесу, не може бути недооцінена. Система, що дозволяє підприємцям працювати без постійного страху перед незаконними переслідуваннями, є ключовою для сталого економічного розвитку країни. Особливо це важливо в умовах нинішньої суспільно-політичної ситуації в країні.

Тільки посилення відомчого, судового і громадського контролю за діяльністю правоохоронців призведе до рівноваги, де закон і справедливість захищатимуть як інтереси держави, так і права бізнесу.

А як щодо впливу непослідовної судової практики на бізнес-клімат в Україні?

Безумовно, створення сприятливого бізнес-середовища є важливою функцією будь-якої сучасної держави, а також завданням для кожного громадянського суспільства. Актуально це і для України, особливо на нинішньому етапі розвитку державності, у її прагненні до євроінтеграції, тим паче у період війни з російським агресором за свою незалежність і державний суверенітет. Тут важливо, щоб процес нормалізації бізнес-клімату мав конструктивний характер і не перетворювався на імітацію суспільно-корисної діяльності.

Дійсно, важливе місце в системному підході до ефективного захисту бізнесу має судова практика. І хоча Україна традиційно користується романо-германською моделлю правової системи, правові позиції Верховного Суду є хоч і факультативним, але авторитетним та необхідним джерелом права, покликаним заповнити прогалини, усунути неоднозначності та правові колізії у законодавстві.

Беззаперечно, врахування практики Верховного Суду є необхідним в цілому для національної правової системи. Тут лише важливо, щоб Касаційний кримінальний суд усередині самого себе не породжував різне тлумачення одних і тих самих норм права, не займався правотворчістю, не перебивав на себе функції законодавчого органу державної влади, а забезпечував саме узгодженість і єдність судової практики, спонукаючи до однакового розуміння й застосування норм права.

Чи стала практика Верховного Суду останнім часом більш прогнозованою, принаймні, для сторони захисту? На мою думку, навряд чи. Хоча б з огляду на суперечливі позиції Касаційного кримінального суду щодо застосування норм ч. 3 ст. 233 КПК України під час проведення обшуку без ухвали слідчого судді. Наразі вже необхідність «рятування речових доказів» є невідкладним випадком для обшуку. З огляду на однозначність і зрозумілість положень закону щодо невідкладних випадків для обшуку без рішення суду, як на мене, такі висновки — вже не судової практика, а справжня правотворчість, якою Верховний Суд займатись не повинен.

Ви є публічною особою, учасником численних форумів, конференцій, семінарів. Розкажіть про актуальні сучасні виклики і тенденції в сфері кримінального права та захисту бізнесу: які проблеми та перспективи?

На перший погляд може здаватися, що актуальність теми тиску на бізнес зменшилась, і вона вже багато разів обговорена на всіх публічних майданчиках — як юридичних, так і бізнесових. Разом з тим, ця проблема залишається до кінця не вирішеною. Реальна ситуація в країні, про яку свідчать і статистичні показники, вказує на те, що це питання й надалі потребує обговорення та врегулювання на загальнодержавному рівні.

Ми закликаємо бізнес активно боротися зі спробами протиправного впливу з боку правоохоронців і контролюючих органів шляхом об'єднання у громадські організації, медійного супроводження, відстоювання своєї позиції в судах, налагодження комунікації з владою. Адвокатська спільнота обов'язково допоможе вам у організації цих непростих, але надзвичайно важливих процесів. Вона готова ефективно стояти на захисті бізнесу, використовуючи для цього усі знання, досвід і вміння, застосовуючи надані законом інструменти, можливості та механізми.

Наше спільне завдання — побороти це деструктивне явище задля кращого майбутнього нашої країни.

Переконаний, що Україна обов'язково переможе — як на полі бою із зовнішнім ворогом, так і з внутрішніми корупційними загрозами для бізнесу, оскільки українці заслуговують на достойне життя в самостійній, вільній та успішній країні, з високим рівнем правосвідомості та правової культури.

Наталія Якімлюк

Пані Наталіє, Ви є співзасновником та партнером АО «АВЕРУМ Лігал», яке було засновано у 2024 році. Як виникла ідея створити свою фірму?

Ідея створення спільного Адвокатського об'єднання «АВЕРУМ Лігал» належить моєму колезі — керуючому партнеру об'єднання Вадиму Іванову. Я із задоволенням підтримала цей проєкт, адже участь у створенні нової юридичної фірми та можливість реалізувати себе в новому статусі партнера стали для мене цікавим і важливим етапом професійного розвитку.

Ми співпрацюємо з 2015 року, успішно реалізуючи спільні справи, тому злагоджена робоча взаємодія залишилася незмінною і в новому форматі партнерства.

Вихід за межі звичного, створення нового — це завжди виклик, що водночас відкриває перспективи особистісного та професійного зростання.

Як йдеться на вашому вебсайті, спершу планувалась невелика юрфірма-бутік. Втім, на сьогодні компанія є членом міжнародних юридичних асоціацій з офісами в 30 країнах світу; розвивається група партнерських юридичних фірм у найбільших містах України; займає провідні позиції у численних рейтингах. Як вдалося досягти таких результатів?

Модель бутікової юридичної фірми є найбільш ефективною у взаємодії з клієнтами, оскільки передбачає безпосереднє спілкування партнера з клієнтом, особистий контроль за виконанням доручення та повну відповідальність за результат. Водночас, наявність партнерських зв'язків із колегами в інших регіонах України та за кордоном дає змогу розширити спектр професійної правничої допомоги, яку може бути надано клієнту.

Щодо участі в професійних рейтингах та відповідного визнання з боку клієнтів — тут визначальним чинником є саме фаховий підхід і злагоджена командна робота. Разом з колегами прагнемо якісно виконувати свою роботу й водночас не забуваємо ділитися своїми професійними здобутками з правничою спільнотою.

Якими принципами керуетесь у кадровій політиці, як обираєте працівників?

Формування сильної професійної команди є однією з ключових умов ефективної діяльності нашого Адвокатського об'єднання. Процес добору кандидатів базується на поєднанні формалізованих процедур та ретельного оцінювання особистих і професійних якостей потенційного працівника. Насамперед, акцент робиться на мотивації, ціннісних орієнтирах та загальній сумісності з колективом. Надалі проводиться аналіз практичного досвіду, глибини фахових знань, здатності до стратегічного мислення та орієнтації в судовій практиці.

Одним із важливих стратегічних напрямів розвитку адвокатського об'єднання є формування власного кадрового резерву. З цієї метою команда активно залучає до роботи студентів старших курсів юридичних факультетів, які демонструють високий рівень мотивації, глибокі знання теорії та зацікавленість у практичному застосуванні права. Для них передбачено проходження стажування та участь у реальних правових проєктах під наставництвом досвідчених адвокатів.

Залучення студентів дозволяє не лише надати молодим правникам можливість реалізувати себе у професійному середовищі, але й поступово формувати команду, яка поділяє цінності об'єднання, його підходи до роботи та культуру відповідальності.

Ми переконані, що інвестування в молоді таланти — це шлях до сталого розвитку юридичної практики, збереження професійного рівня команди та формування нової генерації адвокатів, для яких якість, етика і партнерський підхід є беззаперечними пріоритетами.

Які практики АО сьогодні найбільш затребувані серед клієнтів?

Зважаючи на те, що серед постійних клієнтів нашого об'єднання значну частину становлять аграрні компанії, ми маємо глибоку експертизу у супроводі справ, пов'язаних зі стягненням заборгованості з контрагентів. Це, зокрема, стосується спорів, що виникають у межах виконання договорів поставки та вексельних зобов'язань, переданих в рахунок оплати за товари. Робота ведеться як у

судовому порядку, так і шляхом досудового врегулювання спорів, залежно від доцільності та інтересів клієнта. Суттєву частину практики також становить стягнення заборгованості на користь клієнтів за контрактами, укладеними з іноземними юридичними особами. Така категорія спорів є наслідком активної участі українських компаній у міжнародній торгівлі. У зв'язку з цим додатково актуальність набуває правове консультування щодо управління валютними ризиками, а також запобігання застосуванню штрафних санкцій з боку податкових органів.

Окрім того, протягом тривалого часу надаємо правничу допомогу будівельним компаніям, у тому числі у спорах з контролюючими органами. Зокрема, йдеться про правове супроводження процедур отримання дозвільної документації, а також оскарження неправомірних рішень, дій або бездіяльності відповідних органів.

Яких справ додалося у зв'язку із повномасштабним вторгненням?

У зв'язку з повномасштабною війною в Україні суттєво зросла кількість справ, пов'язаних із сімейними спорами. Зокрема, йдеться про справи щодо розірвання шлюбу, визначення місця проживання дитини, усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та участі у її вихованні. Особливістю таких справ є те, що вони дедалі частіше виходять за межі юрисдикції України.

Адвокати нашого об'єднання здійснювали представництво інтересів клієнтів у спорах, сторони яких перебували за межами України — в одній або навіть у різних іноземних державах. Окрему категорію становлять звернення, подані в інтересах клієнтів до міністерств юстиції іноземних країн відповідно до положень Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей. Такі дії були зумовлені зростанням випадків вивезення дітей за кордон одним із батьків без згоди чи відома іншого, що стало поширеним явищем у контексті масового переміщення громадян після вторгнення російської федерації.

Окрім того, актуальним напрямом діяльності стало правове консультування військово-зобов'язаних громадян. Йдеться про надання правничої допомоги клієнтам у відносинах із територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП), зокрема щодо дотримання законодавства, оформлення документів для отримання відстрочки від мобілізації, а також інших процедур, передбачених чинними нормативно-правовими актами.

Зміна суспільних умов та викликів вимагає від юристів не лише високого професіоналізму, а й здатності оперативно адаптуватися до нових потреб клієнтів, водночас зберігаючи якість і юридичну обґрунтованість кожного кроку.

У зв'язку з повномасштабною війною в Україні суттєво зросла кількість справ, пов'язаних із сімейними спорами. Зокрема, йдеться про справи щодо розірвання шлюбу, визначення місця проживання дитини, усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та участі у її вихованні. Особливістю таких справ є те, що вони дедалі частіше виходять за межі юрисдикції України

У період воєнного стану виникають нові виклики, які змушують переглядати підходи до вирішення окремих видів спорів. Чи стикалися з такими справами і як вирішували їх?

Так, безперечно, воєнний стан суттєво вплинув як на кількість, так і на характер спорів, з якими ми працюємо. Зокрема, з'явилися нові правові виклики, які потребують нестандартних рішень та оперативної адаптації до змін у законодавстві.

Одним із найбільш поширених прикладів стали сімейні спори з міжнародним елементом, що виникають через вимушене переміщення громадян за кордон. У таких справах виникає низка складнощів: від встановлення юрисдикції й забезпечення належного повідомлення сторін до застосування міжнародних конвенцій.

Також змінилася динаміка у спорах, пов'язаних із виконанням зобов'язань. Наприклад, за договорами постачання чи оренди. Поширеними стали ситуації, коли сторони посилюються на форс-мажор або істотну зміну обставин. Тут важливо зважено оцінювати кожну справу: чи дійсно існують підстави для звільнення від відповідальності, чи є можливість для реструктуризації зобов'язань. У таких випадках ми часто орієнтуємо клієнтів на досудове врегулювання, зокрема через медіацію, аби зменшити фінансові та часові витрати для клієнтів.

Таким чином, нові реалії не лише змінили обсяг звернень, а й актуалізували потребу в гнучкості та комплексному підході адвоката.

Сьогодні зростає кількість судових спорів, які ініціюються батьками з метою уникнення мобілізації. Чи траплялися такі випадки у вашій роботі? Яка судова практика у цій сфері?

Наразі таких випадків у моїй практиці не було. Однак, якщо навіть клієнт і звернувся би до мене з таким дорученням, я надала б йому вичерпну консультацію щодо абсурдності подібних дій.

У відповідності до ч. 1 ст. 3 Конвенції про права дитини (яку було прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 20.11.1989 та ратифіковано Україною 27.02.1991) в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Такі положення повністю дублюються у нормативно-правових актах України.

Нещодавно Фондація DE JURE провела дослідження «У найкращих інтересах батька: як зловживають правами дітей під час мобілізації», де було проаналізовано рішення судів першої інстанції, ухвалені у 2022-2023 роках. Вказані дослідження підтвердили, що у справах про права та інтереси дитини такими правами та інтересами більшість суддів повністю нехтували.

Незважаючи на сумні результати цих досліджень щодо рішень судів першої інстанції, аналіз постанов Верховного Суду свідчить про сформовану судову практику, яка повністю відповідає концепції «якнайкращого забезпечення інтересів дитини», нормам національного законодавства та міжнародним актам.

Для прикладу, у постанові від 10.11.2023 Верховний Суд за результатами розгляду справи № 401/1944/22 залишив без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій та дійшов наступних висновків:

- заяви відповідалки, в яких вона відмовлялася від батьківських прав на дитину та визнавала позов про позбавлення її батьківських прав, не можуть слугувати підставою для задоволення позову, оскільки відмова батьків від дитини є неправозгідною, суперечить моральним засадам суспільства та не відповідає інтересам дитини;

- суд першої інстанції правильно відмовив у прийнятті визнання відповідалкою позову, оскільки

у цій категорії справ визнання позову суперечить закону, а саме частині третій статті 155 Сімейного кодексу України, та порушує інтереси дитини;

• саме лише подання заяви про визнання позову у справі про позбавлення батьківських прав не може бути підставою для звільнення позивача від обов'язку надання інших доказів на підтвердження існування обставин, передбачених частиною першою статті 164 Сімейного кодексу України для позбавлення батьківських прав.

Аналогічні правові висновки викладені у постанові Верховного Суду від 22.11.2023 у справі № 214/5134/22.

Також Верховний Суд у постанові від 29.11.2023 у справі № 607/15704/22 виснував, що суди не вправі покласти в основу свого рішення лише факт визнання позову відповідачем, не дослідивши при цьому обставини справи. Тобто, повинно мати місце не лише визнання позову, а й законні підстави для задоволення позову (аналогічні висновки містяться у постанові Верховного Суду від 25.05.2022 у справі № 675/2136/19).

Ви як адвокат супроводжувала проекти для компаній Porsche Mobility, Vamed Ukraine, Corteva Agriscience, Dupont Ukraine, Strube Ukraine GMBH, FM Logistic, Agrottrade ND та інших. Які кейси були найцікавіші?

Один із найбільш цікавих кейсів, який ми супроводжували, стосувався великої української компанії-виробника сільськогосподарської техніки. У період пандемії COVID-19 вона уклала контракт на поставку обладнання з італійським партнером, але через локдаун і зупинку виробництва за кордоном постачання було зірвано. Замовник (українське агропідприємство) подав позов до нашого клієнта з вимогою стягнення багатомільйонної суми збитків за невиконання зобов'язань.

На перший погляд, справа виглядала безнадійною: строки справді були порушені, а постачання не здійснено. Проте, ми побачили шанс — у контракті була доволі нечітка, але наявна умова про форс-мажор. Ми вирішили побудувати захист на доказуванні того, що зірване постачання є наслідком форс-мажорних обставин, хоча клієнт не мав відповідного сертифікату ТПП на момент порушення.

Ми звернулися до Торгово-промислової палати з ретроспективним запитом, долучили свідчення італійських контрагентів, листування, внутрішні документи з логістичної компанії, а також експертний висновок про міжнародні торгові обмеження, які діяли в той період. У суді ми довели, що ситуація була не лише непередбачуваною, а й такою, що об'єктивно унеможливила виконання зобов'язань.

Господарський суд першої інстанції задовольнив позов. Ми оскаржили рішення та виграли і в апеляції, і в касації. Ба більше, ця справа стала підставою для ширшого обговорення застосування форс-мажору у господарських договорах під час пандемії, її цитували в кількох галузевих

публікаціях. Для нас цей кейс був важливим не лише як успішний результат для клієнта, а й як приклад того, як правильна юридична стратегія може змінити хід, здавалося б, програшної справи.

Які виклики сьогодні стоять перед українською адвокатурою?

Понад три роки повномасштабної війни кардинально змінили умови, в яких працює українська адвокатура. Сьогодні адвокати не лише захищають права клієнтів, а й виступають опорою правової стабільності в умовах кризи.

Серед основних викликів:

• обмежений доступ до правосуддя — у деяких прифронтових регіонах зруйнована судова інфраструктура, евакуація установ, нестабільний зв'язок та безпекові ризики (оголошення повітряних тривог, повідомлення про замінування приміщень судів) ускладнюють здійснення захисту та представництва;

• порушення професійних гарантій — фіксуються часті випадки втручання у діяльність адвокатів, порушення таємниці спілкування з клієнтом, недопуск до процесуальних дій;

• фізична небезпека — адвокати продовжують працювати у прифронтових регіонах, часто без належного правового захисту від мобілізації чи загроз життю;

• емоційне виснаження — постійний стрес, втрата близьких, клієнтів чи колег посилює ризики професійного вигорання.

Попри складні обставини, адвокатура України зберігає свою професійну гідність та продовжує виконувати ключову місію — захист прав і свобод в умовах війни.

З точки зору адвоката як можете наразі охарактеризувати роботу української судової системи? Що, на Вашу думку, необхідно докорінно змінювати чи поліпшувати?

Як адвокат можу зазначити, що робота судової системи України в умовах воєнного стану заслуговує на окрему увагу. Значна частина судів, попри надзвичайні обставини, продовжує здійснювати правосуддя, забезпечуючи доступ громадян до захисту своїх прав. Судді та працівники апаратів судів демонструють гнучкість, професійність та здатність адаптуватися до складних умов.

Окремо хочу зазначити про цифровізацію процесів у суді — запровадження ЄСІТС та підсистеми «Електронний суд», який став дійсно зручним інструментом для адвокатів, особливо в умовах воєнного стану та віддаленої роботи. «Електронний суд» дозволяє подавати процесуальні документи, отримувати судові рішення, відстежувати рух справ у режимі онлайн, що значно економить час і ресурси. Також система забезпечує своєчасну комунікацію з судом без необхідності фізичної присутності — це особливо актуально при розгляді справ у віддалених судах або в регіонах з ускладненим доступом.

Разом з тим, судова система потребує докорінного перегляду в кількох ключових аспектах. Насамперед, це стосується кадрового оновлення. На жаль, частина судів досі працює з надмірним навантаженням через нестачу суддів, що негативно впливає на строки розгляду справ, створює нерівномірність у доступі до правосуддя в різних регіонах та спричиняє зниження якості судових рішень. Наприклад, наразі ми супроводжуємо декілька господарських справ, рішення по яких оскаржені опонентами до Центрального апеляційного господарського суду. Враховуючи нестачу суддів у цьому суді, розгляд апеляційних скарг колегіями суддів призначаються вже на жовтень 2025 року.

Не менш важливим є підвищення прозорості та єдності судової практики. Незважаючи на наявність Єдиного державного реєстру судових рішень, часто спостерігаємо ситуації, коли однакові правові питання вирішуються по-різному в судах різних інстанцій чи навіть в межах одного регіону, що наразі знижує довіру до системи й створює правову невизначеність.

Поговоримо про відпочинок. Яким видам дозвілля надаєте перевагу?

В адвокатській практиці складно знайти час для повноцінного відпочинку — між підготовкою процесуальних документів, судовими засіданнями та спілкуванням із клієнтами. Проте емоційне розвантаження є не менш важливим, ніж професійна ефективність. Саме тому намагаюся знаходити час для відпочинку з родиною — це для мене найкраще джерело відновлення. Найчастіше ми виїжджаємо на природу: проводимо час біля водойм, рибалимо, гуляємо у парках. Такі моменти допомагають відновити внутрішню рівновагу та повернутися до роботи з новими силами.

Як вдається утримувати баланс між роботою та родиною?

Утримувати баланс між роботою та родиною — завдання не з легких, особливо в адвокатській професії, яка потребує постійної залученості, високої концентрації та часто непередбачуваного графіку. Проте, з часом розумієш, що цей баланс — необхідність, яка дає сили ефективно працювати.

Особисто мені допомагає чітке планування та вміння делегувати завдання в команді. Крім того, для мене необхідна й підтримка близьких людей, саме це допомагає зберігати мотивацію в складні періоди.

Зрештою, робота і родина — це дві частини одного цілого, які взаємно підсилюють одна одну, якщо знайти для них правильне місце у своєму житті.

Денис Терещенко

— Пане Денисе, як сьогодні змінився кримінальний процес в умовах воєнного часу?

Четвертий рік війни впливає на всі сфери, кримінальна юстиція — не виняток. З одного боку, фокус уваги правоохоронців логічно зосереджено на справах, пов'язаних зі злочинами проти національної безпеки, у сфері забезпечення призову та мобілізації та з військовими кримінальними правопорушеннями. Але з іншого боку, ми бачимо системну активність і в сегменті white-collar – «економічні» та службові злочини, особливо у сфері публічних закупівель.

Кримінальне переслідування часто стає інструментом тиску на бізнес. Це формує запит на адвокатів із досвідом, які здатні не лише грамотно захищати, а й стратегічно прораховувати дії правоохоронців наперед.

— З якими викликами найчастіше стикається бізнес, який звертається до ALERTES?

Обшуки, допити, запити документів, перспектива підозри. Часто — справи про нібито завищену вартість постачання товарів за бюджетні кошти. Правоохоронці спираються на висновки експертів, які не враховують ринкову ситуацію, логістику, об'єктивні умови. Ми змушені це доводити самостійно — через альтернативні експертизи, документи, аналіз ринку. Це технічно складно, але в цьому й наша перевага.

— Які законодавчі зміни воєнного часу вважаєте найбільш відчутними для практики захисту?

Я би поділив зміни в кримінальному законодавстві на два основних етапи.

Перший — це початок повномасштабної війни. Ми побачили очікувану реакцію держави на нові виклики: було криміналізовано колабораціонізм, посилено відповідальність за державну зраду, розширено підстави для заочного провадження, запроваджено зміни, пов'язані з мобілізацією та військовими злочинами. Усі ці кроки були спрямовані на зміцнення безпеки в умовах відкритої агресії.

Другий етап — це вже 2023–2024 роки, коли фокус поступово змістився в бік посилення антикорупційної політики та вдосконалення окремих інструментів кримінального процесу.

Так, у жовтні 2024 року були внесені зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів щодо угод про визнання винуватості у справах про корупцію. Серед ключових новацій — можливість призначення додаткового покарання у вигляді штрафу навіть тоді, коли санкція статті його не передбачає, а також обмеження щодо укладення угод з організаторами злочинів — окрім випадків, коли вони співпрацюють зі слідством.

Ще одне суттєве оновлення — закон, що набрав чинності в грудні 2024 року, яким запроваджено механізм кримінальної відповідальності юридичних осіб за підкуп іноземних посадовців. Закон базується на рекомендаціях ОЕСР і дозволяє застосовувати кримінально-правові заходи до компаній незалежно від доведеності вини конкретної особи.

Ці зміни викликали жваві дискусії в юридичному середовищі, і це природно. Але сьогодні вони вже є частиною нашого законодавства, і ми як адвокати повинні вміти працювати в цих реаліях, зберігаючи правові гарантії клієнтів — навіть у нових, іноді дискусійних, умовах.

— Як змінився судовий контроль над досудовим розслідуванням у період війни?

На початку вторгнення була певна анархія — суди не працювали, частково повноваження передали прокурорам (стаття 615 КПК). Але вже згодом стало зрозуміло: у Києві чи інших мирних регіонах це створює підґрунтя для зловживань.

На сьогодні більшість судів на підконтрольній території вже давно відновили роботу, і якщо ми говоримо про бізнесові, антикорупційні чи економічні справи — там слідчі дії давно повернулись у звичний процесуальний режим. Хоча воєнний стан залишається, він уже не служить виправданням для порушення процедур.

— Як будуються лінії захисту у справах, де гучні обвинувачення не підтверджуються доказами?

Головне — холодна голова. У гучних провадженнях ми починаємо з детального аналізу, формуємо позицію і діємо строго в межах процесу. Медійний галас не має жодної юридичної сили, окрім психологічного тиску на учасників, тому важливо вміти тримати удар.

Ефективний захист бізнесу від корупційного тиску починається не тоді, коли все вже горить — коли проводяться обшуки, готуються підозри, а працівників викликають на допити. Про захист потрібно думати наперед

На жаль, останніми роками правоохоронці все частіше застосовують тактику публічних звинувачень ще до завершення слідства. ЗМІ, до яких «випадково» потрапляють матеріали проваджень — у тому числі й негласних слідчих дій — уже нікого не дивують. Хоча саме розголошення таких даних потенційно утворює склад кримінального правопорушення. Ми також бачимо, як окремі правоохоронні органи — передусім НАБУ — свідомо використовують офіційні ресурси для створення медійного тиску на фігурантів, суд.

Але коли справа доходить до реального змагального процесу та починаються проблеми з доказуванням, ми не бачимо жодних спростувань або уточнень раніше повідомлених відомостей.

Наша задача — реагувати не емоційно, а витримано, професійно, у рамках процесу розкладати справу на частини і доводити, що публічний галас не замінює реальних доказів.

— Як ви працюєте над захистом бізнесу? Чи побільшало свавілля?

Якщо говорити відверто — бізнес у воєнний час став ще вразливішим. І коли до загальної нестабільності, неможливості прогнозування та планування, кадрових проблем і матеріальних втрат додаються ще й ризики втручання правоохоронних органів у господарську діяльність — це, як мінімум, викликає подив. Як максимум — доводиться заспокоювати клієнтів, стримувати їхню агресивну реакцію та переводити комунікацію з процесуальними опонентами виключно в юридичну площину.

Часто тиск зумовлений не лише процесуальними завданнями, а й зовнішніми чинниками — зокрема, використанням слідчих органів як інструменту недобросовісної конкуренції. І не завжди це робиться «в темну».

Водночас я не вважаю, що правоохоронна система безнадійна. Наполеглива, клопітка та послідовна робота захисту часто дає результат —десь на певному етапі нам вдається бути почутими. Ми системно доносимо свою правову позицію до тих, хто ухвалює процесуальні рішення. І в окремих

ситуаціях, коли цього вимагає контекст, залучаємо й публічність — як інструмент балансу.

— Як бізнесу не стати мішенню? Яка профілактика справді працює?

Ефективний захист бізнесу від корупційного тиску починається не тоді, коли все вже горить — коли проводяться обшуки, готуються підозри, а працівників викликають на допити. Про захист потрібно думати наперед.

Маю на увазі не якісь «прикриття» — навпаки, мова про відповідальну роботу: проаналізувати ризики, проконсультуватися з юристами, зокрема й у сфері кримінального права, ще до того, як ухвалено потенційно вразливе рішення. Це не про уникнення відповідальності — це про запобігання порушенню закону.

Я свідомо уникаю навіть натяків на залучення юристів до протиправних дій — це межа, за якою починається небезпека і для бізнесу, і для самого юриста. Але проаналізувати, чи є ризики порушення закону внаслідок певних дій — це нормальна юридична профілактика.

І, зрештою, коли слідчий бачить, що компанія має сильну юридичну команду, яка володіє процесуальними інструментами і готова грамотно захищатись — бажання створювати штучні проблеми чи діяти сумнівними методами зменшується. Бо там, де є фаховий супровід, складніше зловживати повноваженнями.

На завершення хотів сказати просту річ: кожен має займатись своєю справою.

Власник чи керівник бізнесу — створювати продукт, заробляти, організовувати бізнес-процеси.

Юридичний захист мають забезпечувати професійні юристи й адвокати — ті, хто має практичний досвід і реальну компетенцію.

Самодіяльність у праві — як самолікування в медицині: рідко допомагає, частіше шкодить. Нам періодично доводиться розбирати запущені ситуації та виправляти помилки, яких у багатьох випадках просто можна було уникнути — якби захистом одразу займались фахівці.

Я свідомо уникаю навіть натяків на залучення юристів до протиправних дій — це межа, за якою починається небезпека і для бізнесу, і для самого юриста

Приватний виконавець,
к.ю.н.

Андрій Авторгов

За даними звіту про роботу органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, загальна сума заборгованості у виконавчому провадженні у 2024 році складала 2,2 трлн грн.

Органами Державної виконавчої служби та приватними виконавцями у 2024 році стягнуто 25 млрд грн, що становить 1,2% від загальної суми, яка підлягала стягненню.

При цьому, 1,87 трлн грн (що становить 85% від загальної суми боргу) перебували на виконанні в органах ДВС, з яких стягнуто 16,2 млрд грн (або 0,86%). На виконанні у приватних виконавців перебувало 338,5 млрд грн (що становить 15% від загальної суми боргу), з яких стягнуто 9,3 млрд грн (або 2,74%).

Незважаючи на те, що ефективність стягнень у приватних виконавців у грошовому вимірі більш ніж втричі вища, показник виконання рішень судів та інших органів в цілому викликає занепокоєння.

Чим обумовлений такий стан речей у сфері виконавчого провадження?

У 2016 році розпочалася реформа законодавства, що регламентує виконання судових рішень та інститутів примусового виконання. Було ухвалено нове законодавство про виконавче провадження та запроваджено інститут приватних виконавців.

Разом з тим, говорити про те, що реформа відбулася, наразі не можна. Державою в повній мірі не запроваджено належних ефективних механізмів примусового виконання, а існуючі працюють недостатньо ефективно.

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики схвалив рекомендації слухань у Комітеті на тему «Механізм забезпечення ефективності примусового виконання судових рішень», які відбулися 05 грудня 2023 року.

Комітет в черговий раз визначив, що основними напрямами подальшого реформування системи примусового виконання рішень, зокрема, є:

— перехід до повноцінної змішаної моделі — шляхом зрівняння повноважень державних та приватних виконавців;

— перегляд механізму державних гарантій виконання судових рішень;

— перегляд діючих мораторіїв на примусове стягнення, зокрема тих, які були запроваджені у період воєнного стану;

— запровадження ефективних сучасних інструментів виявлення майна боржника та забезпечення виконання судового рішення;

— запровадження ефективного механізму примусового виконання рішень немайнового характеру, зокрема державними органами;

— посилення ролі інформаційних систем у виконавчому провадженні, зокрема у питанні розшуку, арешту та стягнення майна боржника.

Також Комітетом рекомендовано Верховній Раді України активізувати роботу щодо підготовки редакції проєкту Закону про примусове виконання рішень (№ 5660 від 14.06.2021) до прийняття його у другому читанні та в цілому.

На жаль, більшість цих рекомендацій так і залишаються невиконаними.

Законопроект № 5660 не був прийнятий у другому читанні, а будь-які інші проєкти, які би системно вирішували проблемні питання виконавчого провадження, на розгляді на сьогодні у парламенті відсутні.

Щодо проєкту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження (№ 9363 від 07.06.2023), який було направлено на повторне друге читання, то він спрямований більше на швидке виключення відомостей про особу з Єдиного реєстру боржників на підставі відповідного повідомлення про погашення заборгованості за виконавчим провадженням, аніж на удосконалення механізмів примусового виконання.

Єдиним виключенням стало ухвалення Закону України № 4094-IX від 21.11.2024 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень».

Цим Законом встановлено норми, за якими суд, який розглянув справу як суд першої інстанції,

Стягувачам потрібне виконання, а не обіцянки реформ

може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення у певних категоріях цивільних та господарських справ, а також накласти штраф за неподання такого звіту.

До ухвалення Закону № 4094-IX норми щодо звіту про виконання судового рішення містилися лише у Кодексі адміністративного судочинства України. Застосування цих норм на практиці сприяло рівню виконаності судових рішень, ухвалених адміністративними судами.

Крім того, змін та доповнень зазнали також і підстави для зміни порядку та способу виконання судового рішення. Невиконання боржником судового рішення про зобов'язання вчинити певні дії щодо майна стягувача або майна, присудженого на користь стягувача, протягом двох місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження є самостійною підставою для зміни способу і порядку виконання такого судового рішення шляхом стягнення з боржника суми вартості відповідного майна.

Можливість «монетизації» судового рішення про повернення майна без подання нового позову дає змогу заощадити час та кошти позивачів, а також розвантажити судову владу.

І хоча Закон не позбавлений певних недоліків, його практичне застосування має значно покращити виконання судових рішень зобов'язального характеру.

З позитивного також можна відмітити активний розвиток судової практики щодо фраздаторних правочинів. *Fraus creditorum* (з лат. на шкоду кредиторам) — це вчинення боржником правочинів, спрямованих на зменшення свого майна з метою приховування його від звернення стягнення кредиторів.

«Особа, яка є боржником перед своїми контрагентами, повинна утримуватися від дій, які безпідставно або сумнівно зменшують розмір її активів. Угоди, що укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову і фактичну

мету, яка не має бути очевидно неправомірною та недобросовісною».

«Правочин, вчинений боржником у період виникнення у нього зобов'язання із погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності та набуває ознак фраздаторного правочину як такого, що вчинений боржником на шкоду кредиторам».

Ці та інші цитати з судових рішень звучать як вирок недобросовісним боржникам, адже наслідком судового рішення про визнання правочину фраздаторним буде повернення майна боржнику, аби кредитор міг звернути на нього стягнення.

Проте виключно судовою практикою не виправити вади законодавства та не підмінити його розвиток.

Розпорядженням КМУ від 14 травня 2025 № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС» схвалено, зокрема, Дорожню карту з питань верховенства права.

Дорожня карта з питань верховенства права є всеохоплюючим стратегічним документом, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС за переговорними Розділом 23 «Судова влада та основоположні права» та Розділом 24 «Юстиція, свобода і безпека».

На жаль, чітка та зрозуміла стратегія у сфері примусового виконання судових рішень у цьому документі відсутня.

Стратегічним результатом Дорожня карта вважає удосконалення механізму примусового виконання судових рішень та рішень інших органів, у тому числі через оптимізацію функціонування органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень; поступову цифровізацію виконавчого провадження; перегляд або скасування

необґрунтованих мораторіїв на примусове виконання судових рішень.

Якщо із цифровізацією та скасуванням мораторіїв все більш-менш зрозуміло, то плани «оптимізації функціонування органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень» викликають нерозуміння — про що взагалі йдеться?

Також викликають подив плани «розроблення та прийняття законів щодо посилення статусу та повноважень приватних виконавців шляхом забезпечення прозорості доступу до професії приватного виконавця; поступового розширення категорій рішень, які вони можуть виконувати, перегляду питання контролю та дисциплінарної відповідальності» у IV кварталі 2026 року, адже такий законопроект № 5660 парламентом прийнято в першому читанні у 2021 році.

Також слід згадати, що у 2020 році Україна та ЄС підписали Меморандум і Кредитну угоду щодо отримання нашою країною «виняткової» макрофінансової допомоги Європейського Союзу в сумі 1,2 млрд євро. Угода передбачала розширення повноважень приватних виконавців на вимоги до 100 тисяч гривень проти будь-якого боржника (включаючи державних юридичних осіб та юридичних осіб за участю держави), та на адміністративні штрафи, а також складання дорожньої карти щодо повного зрівняння приватних і державних виконавців.

На його виконання парламентом у першому читанні були прийняті законопроекти № 4330 та № 4331. Законопроект № 4330 не пізніше 01 січня 2024 року мав дозволити приватним виконавцям стягнення проти державних підприємств до 100 000 грн. Законопроект № 4331 передбачав внесення змін до статей

300, 308 Кодексу України про адміністративні правопорушення та розширення повноважень приватних виконавців щодо примусового виконання ними постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Також законопроект № 4330 зобов'язував КМУ не пізніше 1 січня 2024 року розробити та подати до Верховної Ради України проєкт Закону, яким передбачити повне зрівняння повноважень приватних виконавців із повноваженнями державних виконавців.

Крім того, Меморандумом передбачалося, що задля забезпечення ефективного відновлення законних вимог органи державної влади мають сприяти блокуванню коштів на банківських рахунках шляхом надання дозволу на електронний зв'язок між виконавцями та банками. Тобто, Україна мала запровадити повноцінний автоматизований арешт коштів боржників, чого так і не відбулося.

Таким чином, Україна макрофінансову допомогу отримала в повному обсязі, проте своїх зобов'язань не виконала.

Натомість через 5 років знову маємо новий пакет обіцянок.

Стосовно актуальності законопроектів № 5660 та необхідності його прийняття варто зазначити наступне. Законопроект № 5660 «Про примусове виконання рішень» має стати єдиним актом, який об'єднає в собі як процесуальний порядок виконання рішень, так і норми, що визначають статус суб'єктів виконання.

Законопроект передбачає запровадження повноцінного правового інституту електронного арешту та списання коштів з банківських рахунків

Невиконання боржником судового рішення про зобов'язання вчинити певні дії щодо майна стягувача або майна, присудженого на користь стягувача, протягом двох місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження є самостійною підставою для зміни способу і порядку виконання такого судового рішення шляхом стягнення з боржника суми вартості відповідного майна

Якщо виконавчий документ буде повернуто стягувачу, у випадку його повторного пред'явлення буде відбуватися не нове відкриття, а поновлення виконавчого провадження із раніше присвоєним йому індивідуальним номером. У такий спосіб виконавець зможе бачити усю історію виконання рішення, що набагато спрощуватиме саму процедуру виконання

боржників. Вперше на рівні Закону, а не підзаконних актів, вводиться зобов'язання підключення всіх банківських установ до системи електронної взаємодії з виконавцями. Практична реалізація такого нововведення дозволить виконавцям списувати кошти з банківських рахунків боржників за декілька годин, а не витратити на це дні, а то і тижні, як це відбувається наразі через паперовий документообіг. До того ж, автоматизація процесів дозволить уникнути випадків блокування більшої суми коштів, ніж це необхідно для сплати боргу.

- Законопроект також визначено чіткі послідовні порядки звернення стягнення на кошти та доходи боржників. При цьому передбачено, що для зарахування заробітної плати, пенсії, стипендії, коштів, а також інших коштів, накладення арешту та/або звернення стягнення на які заборонено законом, боржник-фізична особа має право відкрити поточний рахунок із спеціальним режимом використання в порядку, передбаченому законодавством. Тобто, законопроект захистить і боржників та зменшить кількість скарг в судах на дії державних та приватних виконавців

Законопроект врегулює питання виконання рішень по відношенню до одного і того самого боржника. Документ передбачає, що виконавець під час відкриття виконавчого провадження повинен приєднатися до зведеного виконавчого провадження — і в такому разі кошти повинні бути

розподілені між усіма стягувачами із врахуванням вимог черговості та пропорційності відповідно до суми заборгованості.

Новий Закон остаточно впорядкує ідентифікацію всіх виконавчих проваджень.

Законопроект передбачає зміни стосовно повернення виконавчого документа стягувачу, присвоєння виконавчому провадженню незмінного індивідуального номеру і заміну терміну «повернення виконавчого документа стягувачу» терміном «припинення виконавчого провадження». В такому разі, при відкритті виконавчого провадження вперше, йому буде присвоюватися індивідуальний номер, який, по суті, буде надалі залишатися незмінним. Таким чином, якщо виконавчий документ буде повернуто стягувачу, у випадку його повторного пред'явлення буде відбуватися не нове відкриття, а поновлення виконавчого провадження із раніше присвоєним йому індивідуальним номером. У такий спосіб виконавець зможе бачити усю історію виконання рішення, що набагато спрощуватиме саму процедуру виконання. В разі повторного надходження виконавчого документа, який вже перебував на виконанні, та у разі його виконання боржник буде виключений з реєстру боржників, а всі попередні арешти на його майно і кошти будуть припинені.

Важливою новелою є уточнення щодо задоволення вимог стягувачів, які не є заставодержателями (іпотекодержателями), стягнення на заставлене майно боржника може бути звернено у разі наявності хоча б однієї з вимог, передбачених законом. Зазначене також спростить процедуру звернення стягнення на заставне та іпотечне майно.

Проектом деталізовано і унормовано дисциплінарну процедуру, а також процедуру моніторингу і контролю за виконанням рішень, що відповідає рекомендаціям СЕРЕЖ; розширюються контролюючі

повноваження Асоціації приватних виконавців України як саморегульованої організації. Пропонується такий вид дисциплінарного стягнення, як зупинення діяльності приватного виконавця, замінити на заборону відкривати нові провадження, що в свою чергу дозволить уникнути проблем для сторін виконавчого провадження.

Законопроект скасовує введений Законом № 2864-III мораторій на застосування примусової реалізації майна державних підприємств та господарських товариств, частка держави у яких становить не менше 25 відсотків.

Такий мораторій був запроваджений ще у 2001 році та встановлений до вдосконалення механізму примусової реалізації майна. Слід зазначити, що з 2002 року механізм примусової реалізації майна вдосконалювався неодноразово. З 2014 року продаж арештованого у виконавчому провадженні майна здійснюється згідно з кращими світовими практиками — на електронних аукціонах. Електронні аукціони відбуваються у режимі реаль-

ного часу в мережі Інтернет, є доступними для участі будь-якій особі, їхні результати є відкритими, що унеможливує будь-які зловживання.

Замість висновків

Україна є країною-кандидатом на вступ до ЄС. Навряд чи якась країна ЄС має такі ж проблеми з виконанням судових рішень (зокрема, ЄСПЛ), як Україна.

Пріоритетним напрямком реформування системи примусового виконання має бути вдосконалення законодавства про виконавче провадження та запровадження сучасних механізмів примусового стягнення.

Проблеми виконавчого провадження становлять серйозний і тривалий структурний недолік, який підриває авторитет судової влади, принципи верховенства права, а також може мати негативні наслідки для процесу європейської інтеграції.

Стягувачам потрібне виконання рішень, а не обіцянки реформ.

Пріоритетним напрямком реформування системи примусового виконання має бути вдосконалення законодавства про виконавче провадження та запровадження сучасних механізмів примусового стягнення

Директор Департаменту
суспільних комунікацій
Київської міської державної
адміністрації

Мирослава Смірнова

Пані Мирославо, які основні напрями діяльності Департаменту суспільних комунікацій?

Робота команди Департаменту суспільних комунікацій спрямована, насамперед, на ефективну взаємодію з киянами та розвиток громадянського суспільства.

Сьогодні у столиці активно функціонують п'ять громадських просторів Vcentri Hub. Ці простори є платформами, які громада може безкоштовно використовувати для реалізації важливих проєктів та заходів. Ми докладаємо максимум зусиль, щоб ці майданчики були доступними для всіх мешканців міста. Щиро пишаюся цим проєктом і вболіваю за його успіх.

Також важливим напрямом нашої роботи є медіадіяльність. Департамент координує діяльність комунальних медіа, зокрема телеканалу «Київ», інтернет-видання «Вечірній Київ» та радіостанції «Київ FM». Наша головна мета — забезпечення громадян достовірною, актуальною та перевіреною інформацією. На жаль, ми постійно стикаємося з викликами дезінформації, ворожими наративами, залякуванням та маніпуляціями. Саме тому популяризація фактчекінгу та медіаграмотності серед населення є одним із наших пріоритетів. Ми закликаємо до критичного мислення і пропонуємо зрозумілі та дієві інструменти для протидії інформаційним загрозам.

Ще один напрям, який би я хотіла згадати, — це книговидання. Чи на часі? Безумовно, так. Через засилля російськомовної книги багато років ми втрачали шанс для популяризації українського автора та розвитку української книги. Однією із складових столичної інформаційної політики є саме підтримка українського автора. Департамент звертає увагу на некомерційні літературні проєкти художнього, історичного, культурного, патріотичного характеру. З метою раціонального та ефективного використання коштів, передбачених на підтримку книжкових проєктів, при Департаменті створено Видавничу раду. Наразі багатьом авторам потрібна наша підтримка і сприяння. Щороку Видавнича рада при Департаменті обирає найкращі рукописи та книжкові проєкти, які вдається видати в рамках діючих міських, комплексних цільових програм. Минулого року було підтримано

21 книжкове видання, загальним накладом 9500 примірників. Серед цих видань — 5 книжкових проєктів, присвячених Захисникам та Захисницям, що дало змогу зберегти пам'ять про наших Героїв, їх історії та творчий доробок для майбутніх поколінь.

Окремо приділяємо увагу темі безбар'єрності та інклюзивності у літературі. Розуміючи непросту ситуацію у сфері спеціалізованих видань для незрячих та слабозорих дітей, Департамент втретє за свою історію підтримав видання шрифтом Брайля для дітей та юнацтва. Проте, вже вдруге, нова книга шрифтом Брайля надрукована з використанням стандартів універсального дизайну, що дозволяє поєднувати в одній книзі друк шрифтом Брайля з дублюванням плоско-друкованим збільшеним шрифтом. Книга під назвою «Розповіді тітоньки казкарки» була адаптована рельєфно-крапковим шрифтом Брайля підприємством об'єднання громадян «Соцінтел» громадської організації інвалідів «Харківський центр реабілітації молодих інвалідів та членів їх сімей «Право вибору». Це видання, окрім звичайних публічних бібліотек міста, отримала і Центральна спеціалізована бібліотека Українського товариства сліпих.

Наостанок маю сказати про міжнародну співпрацю. Мала декілька важливих іноземних відряджень, минулого року, під час яких щоразу нагадувала колегам за кордоном про важливість підтримки України. Голоси українців повинні бути гучними у світі, а наша позиція — єдиною і непохитною.

Як змінилися пріоритети роботи Департаменту з початком повномасштабного вторгнення?

Вже рік я директорка Департаменту — і це, дійсно, був важливий виклик, адже очолила я Департамент вже під час повномасштабного вторгнення. Наразі ми вбачаємо пріоритет у зміцненні інформаційної політики, створенні та підтримці проукраїнських інформаційних продуктів. Запит на українське має бути якісно задоволений.

Крім того, за останній рік ми значно посилили взаємодію з громадянським суспільством. Ми залучаємо активних киян до роботи Департаменту та процесу ухвалення рішень. Вважаю, що чим вищий рівень взаємодії та комунікації з

Війна – це ризик, з яким ми вчимося жити, та шукаємо стабільність в умовах нестабільності

людьми, тим ефективніше ми можемо протидіяти інформаційним загрозам.

Розкажіть, як Ви розпочинали свою кар'єру в КМДА. Чи важко було, які труднощі долали?

Як депутатка Київської міської ради я досить добре володіла проблематикою і була «в темі» роботи Департаменту. Також дуже допоміг попередній управлінський досвід. Понад 5 років я була головою Києво-Святошинської РДА Київської області, дуже великого та складного району. Думаю, саме через ці два фактори мені запропонували посаду директорки Департаменту суспільних комунікацій КМДА. Проте, безперечно, певний час на адаптацію був потрібен. І я вдячна усій команді Департаменту за допомогу і сприяння, які дозволили швидко увійти в курс справ.

Люди — це головне. Якщо вони відкриті та готові працювати на результат, усі труднощі можна подолати. Мені пощастило, адже ми одразу знайшли спільну мову. На сьогодні у Департаменті працює 46 талановитих та завзятих професіоналів.

Яким чином Ви як керівник будете політику всередині колективу, на чому ставите акцент?

Переконана, що в управлінні найважливіше — це повага до кожної особистості. Саме тому я прагну будувати нашу командну взаємодію на взаємній повазі та довірі. Я не вірю у директивний підхід, адже людина, яка працює зі страху, завжди викладатиметься менше, ніж та, яка розділяє цінності своєї роботи, вірить у її важливість і підтримує колегу.

Ми будемо відкриті, горизонтальні комунікації, де кожен має право висловитися та бути почутим. Разом ми створюємо середовище, у якому підтримка та співпраця є основою успіху.

Ви також є депутатом Київської міської ради та членом Постійної комісії з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестиційної діяльності. Що головне у цій діяльності?

Україна перебуває у стані війни, тому пріоритети — відповідні. Звичайно ж, це підтримка

Україна перебуває у стані війни, тому пріоритети — відповідні. Звичайно ж, це підтримка військових. Ми співпрацюємо напряму із Захисниками — вони формують запити з переліком потреб, на які ми виділяємо кошти

військових. Ми співпрацюємо напряму із Захисниками — вони формують запити з переліком потреб, на які ми виділяємо кошти. Це мільярди гривень, які спрямовуються на обороноздатність мало не кожного засідання сесії. У 2024 році було виділено майже 10 млрд грн. Крім того, серед пріоритетів є фінансування заходів, спрямованих на підтримку сімей військових та ветеранів.

На часі й розвиток інфраструктури. Вулиці, дороги, громадські простори Києва повинні бути зручними та інклюзивними. Наші школи і дитсадки повинні мати зручні укриття та усе необхідне для навчання та виховання дітей. Діти — наше майбутнє, і сьогодні ми боремося за країну, в якій вони житимуть.

Також важливо підтримувати український бізнес, який працює у надскладних умовах, відновлюється після обстрілів та блекаутів, але продовжує працювати на українську економіку. Тому Київ має бути комфортним для малого, середнього та великого бізнесу.

Щодо інвестицій — переконана, їх залучення можливе тільки за умови, що ми не стоїмо на місці. І те, що великі компанії не залишають Україну, а багато хто повертається, говорить про те, що економіка працює, і ми справляємося. Київ же постійно працює над залученням інвестицій для розвитку.

У які інвестиційні проєкти столиці Ви б рекомендували сьогодні інвестувати бізнесу?

Повністю підтримую проєкти, які враховують ветеранську політику. Захисники та Захисниці, що повертаються, повинні мати всі умови для адаптації у мирному житті. І ми відповідальні за їх добробут, комфорт і відновлення. Кожен бізнес має дивитися вперед та адаптуватися до майбутніх викликів.

Також вважаю за потрібне залучати інвестиції у відбудову, прогресивні підходи у будівництві, які враховують виклики війни. Кожен забудовник має дбати про достатню кількість укриттів, враховувати безпекові питання, якщо ми говоримо про житловий сектор. Крім того, ефективна комунікація з мешканцями — це основа успішного планування та реалізації проєктів. Люди повинні брати участь у прийнятті рішень, адже саме вони формують образ міста, в якому хочуть жити.

Окрім того, враховуючи завдані збитки та загальноєвропейський курс на кліматичну нейтральність, важливо інвестувати у відновлювану енергетику. У тому ж розрізі ми маємо удосконалювати підходи до управління відходами.

Також я завжди вболіваю за соціальну інфраструктуру: школи, дитсадки, позашкільні заклади, медичні, спортивні та культурні заклади, створення рекреаційних зон. Це важливо, бо підвищує комфорт життя.

Але, зауважу, що це моє особисте бачення, я не маю економічної освіти.

Які сфери загалом мають найвищий інвестиційний потенціал у Києві?

Для Києва, як на мене, нерухомість залишається ключовим напрямом. Проте вбачаю інвестиційно привабливими інфраструктурні проєкти, вдосконалення міської мобільності. Крім того, енергетика, створення новітніх енергетичних систем, які передбачають диверсифікацію джерел енергії та високу частку ВДЕ. Ми як ніколи розуміємо, наскільки це важливо. Знову ж таки, наголошую, я не маю достатньої експертності у цих питаннях.

На які ризикові аспекти наразі варто звернути увагу потенційним інвесторам?

Війна — це ризик, з яким ми вчимося жити, та шукаємо стабільність в умовах нестабільності. Але впевнена, що ми маємо працювати, враховувати минулі помилки, щоб робити ці ризики максимально керованими. Ми вибудовуємо довіру інвесторів через передбачуваність та підтримку з боку громади. Ми доводимо, що влада міста — надійний партнер, який підтримуватиме, а не перешкоджатиме добросовісному інвестору.

Поділіться Вашими основними досягненнями як депутата у 2024 році.

Як представниця Оболони у Київській міській раді я завжди залишаюся у контакті з мешканцями району. На жаль, зараз багато людей перебувають у скрутних обставинах і потребують допомоги —

це й вимушені переселенці, і сім'ї з дітками, і люди похилого віку. Усі вони потребують нашої уваги та підтримки.

Протягом минулого року наша команда активно залучала допомогу від міжнародних партнерів, яку ми розподіляли залежно від нагальних потреб. Крім того, увесь мій депутатський фонд у розмірі 9,9 млн грн був спрямований на допомогу. Завдяки цьому ми змогли підтримати понад 2 000 людей, серед яких військові, самотні матері, багатодітна родина та інші вразливі категорії населення.

- Я регулярно проводжу прийоми громадян і зустрічі з мешканцями — у 2024 році їх було 65. Також ми організували та долучилися до понад 100 благодійних, культурних та спортивних заходів

У своїй роботі в Київській міській раді я вважаю головним завданням представляти інтереси людей, які мене обрали. Завдяки спільним зусиллям із колегами-депутатами ми змогли втілити багато важливих ініціатив для Оболони: ремонтні роботи в навчальних закладах, благоустрій територій, облаштування нових укриттів тощо.

Озираючись назад, я бачу, скільки вдалося зробити, і це надихає продовжувати працювати на благо громади. Радію, що знаходжуся на своєму місці.

Приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, доктор філософських наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова

Наталія Манойло

Пані Наталіє, як Ви обрали професію нотаріуса? Чи був цей вибір усвідомленим ще з юності, чи все ж доля сама привела в нотаріат?

Моє становлення як особистості відбувалось у цікавий історичний час. Це роки перебудови в колишній державі та розбудова державності в Україні. Все це створювало відповідну соціально-духовну атмосферу як в родині, так і в суспільстві. Попит на філософський рівень розуміння всіх основних сфер суспільного життя, а це найперше політико-правова, промислово-економічна, духовно-культурна сфери, потребував відповідних фахівців. Людина в таких умовах мала стати суб'єктом власного вибору своєї життєвої долі, а не об'єктом зовнішньої опіки.

Прикладом для мене стали, передусім, мої батьки, які, хоча й різною мірою, але були зайняті якраз у всіх цих сферах життєдіяльності, та кожен з них завжди йшов за своїм призначенням. Батько всього себе присвятив флоту, Указом Президента в 2006 році нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня. Мати займалась лікарською справою. Саме від них я отримала стимул для того, аби цікавитись суспільно-гуманітарною проблематикою та обирати те, до чого є прагнення, хист, відклик. Так сформувалось стійке бажання отримати юридичну освіту.

Чому була обрана саме професія нотаріуса? Тут можна назвати різні чинники. Але головним стало те, що для цього потрібно бути високим фахівцем у сфері права і вимагати від себе завжди більшого. Окрім цього, право, як його визначив Гегель, є органічною частиною філософії, а нотаріуси як фахівці права виникли разом із розвитком держави як політико-правового інституту управління всією різноманітною сукупністю відносин між людьми, у всіх сферах суспільного буття людини. Тобто, це якоюсь мірою автономна суб'єктна структура суспільства, яка завжди на боці людини в її складних взаємовідносинах та стосунках із державою.

Тож саме в цій професії можна поєднати любов до мудрості з бажанням принести суспільству довіру до структурованих та санкціонованих норм закону. З цього приводу цікаво зазначив Гете:

«За власним нахилом живе плебей, шляхетний прагне устрою і ладу».

З чим клієнти найчастіше звертаються до Вас сьогодні, чи змінились запити за останні роки?

Передусім, слід розрізняти звернення для отримання консультацій і для вчинення нотаріальних дій. Мені цікаві обидва види звернень.

Консультації носять багато в чому просвітницьку ціль. Що закономірно, адже процес розбудови демократично-правової держави не може бути ефективним без належного рівня правових знань її громадян, без формування практичних умінь та навичок відстоювання своїх прав, без попередніх прорачунків своїх дій у взаємостосунках як з приватними особами, так і державними структурами. Врешті, без усвідомлення людиною того очевидного факту, що висувати справедливі бажання й отримувати справедливі рішення — невід'ємне право. Звідси й взаємний — відвідувачів і мій як нотаріуса — просвітницький інтерес.

Щодо вчинення нотаріальних дій, то найчастіше це посвідчення довіреностей та правочини щодо відчуження майна. Сезонно поширені заяви батьків на згоду щодо виїзду дітей за кордон. За останні роки суттєво зросла кількість заведених спадкових справ — що, враховуючи військовий стан, цілком логічно й закономірно.

Держава — це, насамперед, люди як носії законодавчої й виконавчої відповідальності, правової культури загалом, яка разом із посадою не дається сама по собі.

Чи є якийсь випадок із практики, який Вам запам'ятався особливо — можливо, через складність чи людську історію?

Цікаві історії в нотаріаті завжди впливають із нестандартних життєвих ситуацій, а трагічні та складні ситуації трапляються у сфері спадкування. Після чотирнадцяти років нотаріальної практики не дивують спадкоємці, які приховують один одного, але за останній рік один випадок вразив кількістю дітей від різних матерів, які не знали про існування один одного.

Головна місія нотаріуса полягає не тільки у встановленні довіри до норм права, санкціонованих державою як вища форма прояву справедливості, а в дотриманні непорушності закону, виходячи з інтересів клієнтів

Загалом, коли вдається переконати клієнтів не ігнорувати інтереси один одного (чи в рамках спадщини, чи при поділі майна подружжя), не спекулювати на дітях та невід'ємних правах — це завжди для мене особиста перемога.

Нотаріат — це про довіру. Як Ви формуєте довірливі відносини з клієнтами?

Дякую за цікаве питання. Безумовно, про довіру. Виходячи з того, що «право — це мірило або ж критерій справедливості», як його визначив Арістотель, він же Вчитель, і з того, що «людина не може без справедливості, то ж оголосимо бога справедливим» (Вольтер), потрібно визначитись з тим, що саме розуміє нотаріус під довірою, а що відчуває клієнт.

Для клієнта відчуття довіри — це певний крок у встановленні справедливості його власних інтересів, а для нотаріуса — це завжди апелювання до тих норм права, відповідно до яких він здійснює нотаріальну дію та застосовує їх, виходячи з власного досвіду, інтуїції та вродженого відчуття справедливості. Клієнт, йдучи до нотаріуса за допомогою, вже свідомий цього, отже довіра встановлюється ніби сама собою.

Таким чином, головна місія нотаріуса полягає не тільки у встановленні довіри до норм права, санкціонованих державою як вища форма прояву справедливості, а в дотриманні непорушності закону, виходячи з інтересів клієнтів.

На довіру також працюють певні зовнішні чинники, наприклад, естетичне оформлення інтер'єру нотаріальної контори, дрескод працівників, ввічливе ставлення та толерантність у спілкуванні з клієнтом та інші «приємності». Рівень довіри об'єктивно вимірюється кількістю постійних клієнтів, що звертаються до нотаріуса.

На Вашу думку, що сьогодні потребує найбільших змін або вдосконалення у сфері нотаріату в Україні?

Це надто широке питання, щоб можна було на нього коротко відповісти.

У моїй докторській дисертації наведені рекомендації щодо підняття статусу нотаріату в цілому як важливого просвітницького правового інституту в структурі громадянського суспільства. Такий статус мають багато нотаріальних спільнот в сучасних розвинених демократіях.

Тому я відповім на загально-філософському рівні. Закон — це незмінна константа, а ми постійно керуємось законами на кшталт «Закон про внесення змін до Закону...». І таких змін десятки й сотні. А причина в тому, що закони приймаються, по-перше, партійною більшістю народних депутатів, яка змінюється, а партійний інтерес зовсім не відображає інтереси всіх верств суспільства, а є всього лише тимчасовим інтересом тих партій, які мають таку ж тимчасову більшість. А по-друге, не достатнє залучення нотаріальної спільноти до обговорення нормативно-правових актів, які прямим чином виліваються на нотаріальну практику, призводить до різного їх тлумачення.

Звичайно, правові закони не є законами вічності, як це має місце в законах природи. Але ж тимчасовість — це не декілька тижнів чи місяців. В такому разі це не правові закони, а привілеї на короткий час для певних лобістських партійних груп. Як і підстава для контролюючих органів для безкінечних перевірок, мета яких далеко не завжди прояв правової справедливості. Швидше навпаки — несправедливості.

За останні роки спостерігається тенденція більш тісної співпраці Міністерства юстиції України з Нотаріальною палатою України, що, однозначно, позитивно впливає на всіх учасників нотаріального процесу та громадян в цілому. Я б запропонувала критерій змін — залучення до комітетів Верховної Ради більшої кількості відповідних фахівців у сфері нотаріату. Можливо, це б дещо вплинуло на тих, хто, не відмірявши сім разів, відразу ж відрізає, тобто затверджує не вивчене всебічно явище. Більш тісна взаємодія нотаріальної спільноти із законодавчим органом — Верховною Радою — безумовно, привнесла би тільки порядок, порозуміння та злагоду в суспільстві.

Пам'ятаймо ст. 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Важливо, щоб це визнання не було суто на папері, а в свідомості державотворців.

Що Вас надихнуло поєднувати нотаріальну практику з науковою діяльністю?

Я вже розповідала, що мій вибір професії із самого початку був спрямованим на філософське розуміння сутності людини. Вихідний принцип — це

те, що людина як мікрокосм подібна макрокосму. Тому має пізнати саму себе саме в такій іпостасі. Для цього їй потрібна правова освіта, адже справедливості є одночасно головною категорією моральної філософії, права як її органічної частини й різноманітних етико-правових вчень, а також релігії як освяченої форми філософії, що є виразником і носієм змістів розумної волі.

Для мене тут важливим було судження Еріугени: «Заберіть розумну волю і людини не буде». В такому разі суспільні обставини об'єктивно спонукають людину до самопізнання через взаємодію з іншими людьми й природним довіллям. Процес наукової діяльності зберігає єдність протилежностей норм права і філософський погляд на речі, а отже, більш за все надає відчуття постійної самопізнавальної та самовдосконалювальної роботи над собою. Впевнена, що розширення власних меж завжди надихає на боротьбу людини із самою собою, зі своїми власними пристрастями, а не з іншими.

Який найбільший виклик у викладанні політичного маркетингу для сучасних студентів?

Наразі є нагальна необхідність в долученні студентської молоді до змісту політико-правових ідеологій загалом, до особливостей політичного маркетингу зокрема. Адже лише поглиблене зміс-

товне розуміння істинних програмних цілей політичних партій може застерегти масового молодого виборця, з одного боку, від маніпулятивних пропагандистських спекуляцій, а з іншого, підштовхнути до політичної активності в її ідеологічному спрямуванні, адже молоді властиві також і певні максималістські бажання в їх об'єктивному виконанні.

Вважаю актуальним сьогодні закінчувати процес розбудови державності на засадах поза-ідеологічних лідерських партій. Саме вони використовують необізнаність масового пересічного виборця щодо розуміння ним цілей і призначення держави. Звідси й політичний маркетинг як дисципліна, яка в буквальному ринково-економічному використанні має працювати на формування політико-правової свідомості у студентської молоді. Якщо все ж таки вести мову про «виклик» — це формування критичного мислення у сучасних студентів щодо політичних процесів у державі.

Чи допомагає практичний досвід нотаріуса у науковій роботі — і навпаки?

Безумовно, допомагає. Навіть і «навпаки». В тому розумінні, що при проведенні практичних занять зі студентами іноді з'являється бажання обрати просвітницький шлях як професійно основний. Але тут же включається в «роботу»

діалектичне мислення, яке спонукає до єдності протилежностей. А саме: професійно слід виконувати обидва види діяльності.

В цьому проявилась і мудрість законодавця, який дозволяє поєднувати нотаріальну діяльність з викладацькою.

Нотаріальна практика допомагає науковій роботі найперше тим, що вона надає можливість підсвітити практичне застосування норм права через призму політичної та правової правосвідомості. Стосовно власного досвіду — вихід, який є в наукових статтях чи викладацькій роботі, є сурогатним, а не дієвим. В цьому якраз і проявляється життєва драматургія професійного нотаріуса й водночас науковця.

Також зазначу, що люди, звертаючись до приватних нотаріусів, досить відверті у своїх роздумах про наявний стан правових законів, тому є можливість почути їх міркування про той рівень справедливості, який вони вважають адекватним. Звичайно, це суб'єктивна думка для загалу, але для окремої людини вона об'єктивна. І з цим потрібно рахуватись законодавцям.

Тому нотаріуси, не спонукаючи клієнтів до одкровення, мають можливість чути й фіксувати індиві-

дуально суб'єктивне ставлення та через комунікацію долати прояви зневіри до норм права. І, відповідно, мати можливість узагальнити суть справедливості, яка могла б відповідати заявленому у ст. 8 Конституції України положенню: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права».

Ви — доктор філософських наук. Як філософія впливає на Ваше юридичне мислення?

Думаю, що я вже відповіла на це питання. Очевидно, що юридичне мислення і є мисленням філософським, діалектичним у всій його безкінечній різноманітності. Адже право як мірило справедливості не обходить жодну людину в будь-який момент її суспільного способу існування. Це існування в лабіринті людського й природного буття, в якому кожна взаємодія має знайти мирний вихід, оскільки душевний спокій, душевна рівновага є нормою збереження життя та здоров'я, честі й гідності, безпеки й недоторканності. Це повсякчасна норма і потреба людини.

Оскільки я свідомо обрала цей шлях, виявилось, що він робить мене не слабкою, а сильною у своїй власній суб'єктності й відповідальності як за свою долю, так і за долю тих, кого ми любимо. А філософія вже самим своїм значенням спонукає до любові — не лише до мудрості, але й до пізнання власними зусиллями. І в цьому, як відзначав Сковорода, проявляються «веселощі сердечні» від «спорідненої праці».

Які теми сьогодні, на Ваш погляд, найменш досліджені у правовій науці, але заслуговують на увагу молодих науковців?

Мені складно оцінити загальний стан правової науки через обмеженість можливостей, накладених професією. Відразу ж згадується небезпека прояву так званого «професійного кретинізму». Якраз від його наслідків я й знаходжу відряду й поради у філософії права.

З цих позицій я би рекомендувала переймати досвід у країн розвинутої демократії. Наприклад, досвід США, де правові знання, правова культура виховуються й впроваджуються через своєрідний прийом дітей в ранньому й підлітковому віці до числа носіїв громадянської свідомості. Тому варто було б розробити короткий витяг з розділу 2 Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» — з чітким розрізненням змісту понять «людина» та «громадянин». Це і є напрям формування не лише вікової дорослості дитини, але, головним чином, дорослості політико-правової й водночас філософської. Адже для молодшої людини це ще близький духовно-мотиваційний період життя, позбавлений надокучливої повчальності з боку зрілих науковців.

Як Ви знаходите баланс між роботою, наукою та особистим життям?

Особисте життя переплітається з робочим, а робоче з науковим, немає кордонів, але скільки мотузці не витися, а кінцю бути. Так і з людиною... Життя

коротке, а людське мислення, особливо філософське, постійне прагне виходу не тільки за межі буденності, а за межі особистості. В цьому прагненні вже не звертаєшся до категорії балансу, реальність сама підлаштовується. Отже, сам по собі баланс — стан рівноваги, постійно інертний (враховуючи буремність життя), тому і його пошук — перманентний процес.

Чи є у Вас особисті ритуали, які допомагають відновити сили й натхнення?

Позитивні емоції та враження завжди наповнюють, тому багато подорожую. Найчастіше обираю напрямом Італії, оскільки володію мовою. Зустрічі та комунікації з однодумцями Асоціації філософського мистецтва — це про особливе. Також обожнюю всі ритуали, пов'язані з водою — море, річку, банні процедури. Незрівнянне задоволення отримую від керування автомобілем, це для мене особлива атмосфера, адже не люблю таксі та скупчення людей.

Що таке справжнє професійне щастя — як Ви його вимірюєте?

Як в нотаріальній діяльності, так і в науковій, — це сам процес творення. Любов до своєї справи і є професійним щастям. У викладацькій діяльності

важливий відгук з боку студентів, семінар на одному диханні — це для викладача щастя.

Чи є книга, яку варто прочитати кожному юристу?

Це, поза всякими сумнівами, має бути «Філософія права» Гегеля. Вона формує філософське, методологічно й світоглядно визначене/спрямоване мислення. Ще б рекомендувала «Державець» Макіавеллі.

Яка Ваша формула успіху у трьох словах?

Прийшов. Побачив. Переміг.

Хто Ваш найкращий порадник у житті?

Відповім у множині. Передусім, це мої батьки. Потім друзі, кохані люди. І завжди, в будь-який час — мудрі вислови та афоризми.

Який найбільший міф про український нотаріат?

Те, що у приватних нотаріусів високі тарифи, а державні нотаріуси надають послуги безоплатно, або суттєво дешевше, тому що їх утримує держава.

Яку одну річ Ви хотіли б змінити у правничій освіті в Україні?

Рівень професіоналізму.

Кирило Сидоренко

З якими питаннями та проблемами до Вас сьогодні найчастіше звертаються суб'єкти декларування після спеціальних перевірок НАЗК?

Запити декларантів щодо правової допомоги стосуються різних видів перевірок від НАЗК. Зокрема, звертаються ті, які проходять або вже пройшли спеціальну перевірку НАЗК.

Найчастіше питання стосуються:

- виявлення розбіжностей у вартості майна;
- неповного відображення об'єктів нерухомості або корпоративних прав;
- сімейних обставин, зокрема щодо майна, яким користуються члени сім'ї, але яке формально їм не належить.

Така спецперевірка проводиться щодо посад із підвищеним корупційним ризиком.

На що першочергово звертають свою увагу борці з корупцією?

Передусім — на достовірність даних, що мають логічну та арифметичну узгодженість. Далі — виявлення «фінансових слідів», які не мають пояснень у декларації: правочини щодо рухомого та нерухомого майна, дорогі подарунки, оренда/користування VIP-майном без підтвердження доходів, наявність криптоактивів.

Які є права у декларантів, якщо перевірками було виявлено розбіжності, помилки, неточності?

Декларанти повинні розуміти, що при кожному із видів перевірок вони мають права:

- надати свої письмові пояснення;
- долучити документи, які підтверджують правдивість даних;
- при необхідності долучити пояснення членів сім'ї або третіх осіб.

Як підготувати ефективні пояснення? На що варто звернути увагу в першу чергу?

Моя порада — звернутися до адвоката, який допоможе кваліфіковано підготувати ефективні пояснення.

Але якщо декларант самостійно їх готує, необхідно звернути увагу на декілька аспектів:

1. Лаконічність та фактологія — без емоцій, лише логіка й документи.
2. Підтверджуючі документи — витяги з реєстрів, банківські виписки, договори.
3. Контекст — пояснити, чому виникла помилка: людський фактор, технічний збій тощо.

І обов'язково — уникати маніпуляцій. НАЗК перевіряє ймовірності, зв'язки, а не лише формальні документи.

Що робити у випадку, якщо декларант самостійно виявив помилку після спливу терміну подання «виправленої декларації»?

Якщо термін подання «виправленої декларації» сплив — це ще не кінець. Рекомендується:

- звернутись до адвоката: належна правова позиція знижує ризик адміністративного чи кримінального переслідування;
- звернутись до НАЗК — через свій особистий електронний кабінет, із поясненням, де вказати на самостійно виявлену помилку;
- надати всі підтвердження добросовісності.

Часто саме добровільне виявлення помилки є пом'якшуючим та мінімізуючим фактором притягнення до відповідальності.

Яка сьогодні відповідальність за порушення антикорупційного законодавства? Які правопорушення лідирують у «Реєстрі корупціонерів»?

Відповідальність за порушення антикорупційного законодавства буває тріступенева: дисциплінарна, адміністративна, кримінальна. Але у кожному випадку притягнення до відповідальності відомості про особу вносяться до так званого «Реєстру корупціонерів» (Реєстру порушників).

Реєстр є відкритим, кожен охочий може подивитися, скільки було внесено записів з моменту його заснування, в розрізі за роками, за кожним регіоном окремо та за видом притягнення до відповідальності.

Анатолій Перепельченко

Україна в сучасних умовах постала перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційного процесу. Які сектори сьогодні, на Вашу думку, мають найбільший потенціал для інвестицій?

В першу чергу — агропромисловий комплекс, також ІТ, логістика, енергетика (особливо відновлювана), військово-промисловий сектор та інфраструктура. Після повномасштабного вторгнення саме ці сфери продемонстрували гнучкість, здатність до адаптації та високу додану вартість.

Понад 90% підприємств з бізнесу відновили свою діяльність з початку війни, що дає змогу економіці знову зростати. Що в першу чергу необхідно для покращення інвестиційного клімату України?

Серед тих аспектів, на які об'єктивно можна вплинути, — гарантії з боку держави щодо захисту права власності; прозора можливість страхування майна в умовах воєнних дій; спрощення регуляторних процедур — надання пільг в тих галузях, де необхідно якомога швидше запустити конкурентне середовище; тимчасові податкові пільги, особливо для секторів, які страждають від війни найбільше; фіналізація легалізації криптоіндустрії, надання тимчасових пільг з оподаткування і максимальне спрощення порядку ліцензування діяльності.

Також потрібне розширення програм фінансування новоствореного бізнесу, надання грантів. І, звісно, максимальне сприяння держави для розвитку таких прогресивних інструментів, як індустриальні та технологічні парки, позитивні результати діяльності яких ми вже можемо бачити.

Окрім того, дуже важливо задекларувати пільгову політику стосовно певних галузей, для прикладу, 10 – 15 років вперед, щоб інвестори не мали перешкод і розуміли, що умовна пільга не скасується завтра. Як показує практика — інвестори не бояться ризиків, але очікують зрозумілих і стабільних «правил гри».

З якими проблемами сьогодні до Вас як адвоката здебільшого звертається бізнес?

Найбільше, звичайно, це питання виплат для сімей військових у зв'язку зі смертю чи пораненням, візові питання, юридичне структурування інвестицій, спори з державними органами внаслідок перевірок або регуляторних процедур, фікса-

ція розміру шкоди, завданої майну війною, захист інтелектуальної власності. Зараз також часто супроводжуємо релокацію бізнесу та активів.

Чи бувають інвестори стороною спорів?

Так, здебільшого це українці, що інвестували в нерухомість.

На чий бік, як правило, стає українська судова система?

Тенденція неоднорідна. Якщо говорити про часті спори із забудовниками — судова система стає на бік інвесторів. Однак, проблема не в неоднозначній судовій практиці, а у виконанні рішень судів, що іноді вбачається неперспективним та таким, що не дає результату.

Наскільки необхідна сьогодні українським компаніям побудова міжнародних партнерств?

Партнерства для нас зараз — це критично необхідно, як повітря. Важливо розуміти, що партнерства і здорова конкуренція важлива передусім на внутрішньому ринку, оскільки тут багато нереалізованого потенціалу. Побудова міжнародних партнерств відкриває доступ до фінансових ресурсів, новітніх технологій, управлінських практик та глобальних ринків збуту. Окрім того, участь іноземного партнера підвищує рівень корпоративної відповідальності та прозорості бізнесу, що позитивно впливає на його репутацію.

Крім того, міжнародна співпраця знижує ризики — як політичні, так і економічні. Присутність стратегічного партнера з-за кордону часто слугує «захисним щитом» для інвестора та бізнесу в очах державних органів та фінансових установ. Це суттєво покращує довіру з боку інших інвесторів, донорів та клієнтів, особливо у проєктах, пов'язаних з відбудовою України.

Наразі для нас надважливо прийняти цю необхідність і почати будувати культуру партнерств, зокрема правильно сприймати саму суть партнерства як такого.

На сьогоднішній день іноземні інвестори, які все ж наважуються інвестувати в економіку України, вимагають законодавчих гарантій, урядових пільг, особливо великі корпорації та інвестиційні компанії. Які це мають бути гарантії та пільги?

Юридичні — захист інвестицій через страхування, міжнародні договори, недискримінація, стабільність регуляторного середовища. Фінансові — податкові пільги, доступ до інфраструктури, державне співфінансування або гарантії повернення інвестицій у разі форс-мажору.

Однак першочергово необхідно стимулювати український бізнес задля укріплення власного виробництва, а отже – віднайти баланс між інтересами власного бізнесу та іноземних інвесторів.

Інвестиції — це завжди ризик. На які механізми захисту бізнесу порадите звертати увагу в умовах нестабільної економіки?

Насамперед, бізнесу варто проводити системну роботу щодо структурування своїх активів у розрізі безпекових моментів. Тут, звичайно, потрібні юридичні радники 24/7. Якщо ж вже мова дійшла до безпосереднього захисту, то варто зважати на міжнародний арбітраж, також не слід «списувати»

українську судову систему, страхування воєнних ризиків, включення механізмів escrow та юридичне структурування через стабільні юрисдикції.

Які мають бути підходи до управління ризиками в інвестиційних проєктах?

Комплексна оцінка ризиків на етапі due diligence, правовий аудит контрагентів (KYC процедури), розробка сценарного моделювання та планування, забезпечення юридичної гнучкості в контрактах, наявність плану екстреної реакції та правового захисту.

На Вашу думку, більший потенціал мають компанії, які у своїй діяльності орієнтуються на експортні чи імпорتنі ринки?

Експортна орієнтація має значно вищий потенціал для українських компаній, особливо в умовах війни, адже забезпечує стабільну валютну виручку, що критично важливо для фінансової стійкості бізнесу. Експортери менш залежні від внутріш-

Експортна орієнтація має значно вищий потенціал для українських компаній, особливо в умовах війни, адже забезпечує стабільну валютну виручку, що критично важливо для фінансової стійкості бізнесу

Однією з надважливих реформ, але таких, які дадуть результати після «обкатки», є реформування судової системи для гарантування справедливого захисту прав інвесторів

ніх економічних потрясінь, мають доступ до масштабних ринків, можливість працювати за контрактами з фіксованими валютними цінами та часто отримують підтримку міжнародних інституцій.

Крім того, акцент на експорт стимулює розвиток виробництва з високою доданою вартістю, інтеграцію в глобальні ланцюги постачання та технологічне зростання.

Водночас, імпортоорієнтовані компанії залишаються вразливими до коливань валютного курсу, логістичних затримок та обмежень воєнного часу.

Міжнародні інвестори нарікають на відсутність належного правового забезпечення кредитування, страхування ризиків, низький рівень ділової та професійної кваліфікації, недостачу привабливих інвестиційних програм і проєктів та жорстку податкову систему. Як можете прокоментувати такі острахи з юридичної точки зору? Що першочергово слід змінити на законодавчому рівні?

Складно визначити першочерговість — певні реформи теоретично дадуть результат одразу, інші згодом.

Однією з надважливих реформ, але таких, які дадуть результати після «обкатки», є реформування судової системи для гарантування справедливого захисту прав інвесторів. Щоб це не виглядало як банальний аспект, який згадується постійно як наслідок слабкого інвестиційного клімату, додаю: великий біль судової системи – це строки розгляду справ. Інвестор не має перспективного прорахунку заробітку від інвестиції, якщо розуміє, що будь-який форс-мажор та будь-які інші спірні обставини будуть розглядатися судом роками. Тому варто реформувати політику скорочень та рекрутингу нових суддів саме в цьому розрізі, щоб одним з наслідків реформи було значне пришвидшення строків розгляду справ у всіх судових інстанціях.

Також, як я вже казав, необхідне стимулювання інвестицій через податкові інструменти — запровадження податкових пільг для окремих категорій інвесторів та проєктів.

Юрій Панчук

Пане Юрію, коли та за яких обставин було створено Адвокатське бюро «Юрія Панчука»?

Адвокатське бюро було офіційно зареєстровано у 2022 році, символічно — в День Конституції України. Це трапилося вже під час повномасштабного вторгнення, коли багато хто стояв перед вибором: залишити все або йти вперед. Ми вибрали друге. До цього я працював як самозайнята особа, але було прийняте рішення формувати команду, створювати структуру, відповідально сплачувати податки, розвиватися. Це було усвідомлене рішення — не просто вивісити табличку, а будувати щось більше, ніж персональний бренд.

Відомо, що з 2007 по 2011 рік Ви працювали слідчим слідчого відділу Оболонського райуправління ГУ МВС в м. Києві. Чому вирішили залишити органи та зайнятися адвокатською діяльністю?

Бажання бути адвокатом для мене не спонтанне, це мрія ще з юності. Звісно, робота в МВС дала мені колосальний досвід, за який я вдячний. Але водночас це сформувало звинувачувальний підхід у моєму мисленні, а я хотів бути там, де є шанс допомогти людині. Для того, щоб дати собі час «вийти» з системи ментально, ще рік я пропрацював у Національній академії внутрішніх справ. А потім уже повністю занурився в адвокатуру.

Як пройшов процес адаптації в новій професії?

Зізнаюся чесно — це було складно, адже попередня сфера діяльності дуже відрізнялась. Навіть

через кілька років практики траплялись моменти, коли хотілось усе кинути. Інколи через нестабільність, інколи через несправедливість. Але я обрав цей шлях свідомо, і кожна справа, кожен вдячний клієнт — підтвердження правильності вибору.

На яких справах спеціалізується АБ «Юрія Панчука»?

Основний напрям — кримінальні справи. Також ми ведемо адміністративні справи, іноді цивільні (але лише ті, в яких можемо бути максимально ефективними). У нас працює принцип поділу за напрямками: кожен юрист відповідає за свою спеціалізацію. Так підтримується якість та відповідальність. А ще є партнерська мережа: якщо справа не нашого профілю — направимо до того, кому довіряємо.

З якими проблемами сьогодні найчастіше звертаються клієнти?

Сьогодні, звісно, на першому місці — військове право. ТЦК, ВЛК, відстрочки, мобілізація. Але ми не женемось за хайпом. Не займаємось тим, у чому не впевнені на 100%. У нас є фахівець, яка займається виключно цим напрямом. Я особисто більше орієнтуюсь на кримінальні справи — в них моя експертність.

Можете поділитися цікавими кейсами з практики АБ?

Кожна справа — індивідуальна. Інколи найпростіша на перший погляд — виявляється найскладнішою. Наприклад, зараз ми з партнером

Зараз ми з партнером ведемо справу по Чернігову, де людину засуджено до довічного. Справа потрапила до нас завдяки соцмережам, ми довго сумнівались, але взялися. І вже маємо перші зрушення. Це дуже складна справа, і я впевнений, що вона стане визначальною для нашої практики

ПАНЧУК
АДВОКАТСЬКЕ БЮРО «Юрія Панчука»

Юрій Панчук – приклад адвоката, який не женеться за гучністю, але завжди діє по суті. Його формула успіху – це команда, репутація, фокус на своїй справі та повага до права. І, як він каже, «адвокат – це як лікар. Якщо довірилися – уже не змінюють»

ведемо справу по Чернігову, де людину засуджено до довічного. Справа потрапила до нас завдяки соцмережам, ми довго сумнівались, але взялися. І вже маємо перші зрушення. Це дуже складна справа, і я впевнений, що вона стане визначальною для нашої практики.

Як загалом, на Вашу думку, працює українська правоохоронна та судова системи в умовах повномасштабної війни?

Це величезний виклик. З'явилися нові типи справ: державна зрада, колабораціонізм, ухилення від мобілізації.

- Правоохоронна система працює під тиском, судова — в умовах суспільного запиту на «показову справедливість». Адвокатура ж — між ними. Але я вірю: якщо всі — і суд, і захист, і слідство — дотримуватимуться закону, тоді система витримає

Поряд з активною адвокатською діяльністю Ви також займаєтесь викладацькою. Як вдається поєднувати різні напрями роботи?

Зараз моя просвітницька діяльність — це радше наставництво. Але цей досвід для мене дуже

важливий. Передавати знання — це не менш відповідально, ніж вести справи. Молоді адвокати повинні не просто знати закон — вони мають розуміти межі етики, відповідальність за слово, за довіру.

Поєднувати різні види діяльності допомагає дисципліна. І команда. Я не вимагаю від себе бути експертом в усьому — але точно маю орієнтуватися в кожній справі, яка йде через моє бюро. Клієнт має бачити, що ми працюємо системно. І що він у надійних руках, навіть якщо справу веду не я особисто.

А як любите проводити дозвілля? Можливо, надаєте перевагу заняттям спортом?

Відпочинок для мене — це родина, спокій.

Щодо спорту — так, люблю великий теніс. Граю регулярно, адже це допомагає тримати себе в тонусі. Теніс — як міні-судовий процес: ти маєш зберігати концентрацію, тактику, іноді вичікувати, іноді атакувати. Для мене це більше, ніж спорт — це спосіб залишатися в формі розумово та емоційно.

А ще певним перезавантаженням для мене є робочі поїздки по Україні. Я люблю працювати по всій країні, особливо в судових справах. Це завжди інша атмосфера, інший темп. Так відчувається справжнє життя. А в перервах — книги, музика, свіже повітря. Після виснажливих процесів дуже цінуєш прості речі.

Я не вимагаю від себе бути експертом в усьому — але точно маю орієнтуватися в кожній справі, яка йде через моє бюро. Клієнт має бачити, що ми працюємо системно. І що він у надійних руках, навіть якщо справу веду не я особисто

Президент
ГО «Жінки за зміни»,
доктор юридичних наук,
професор, Заслужений
юрист України

Ірина Сопілко

Громадська організація «Жінки за зміни» активно працює над розширенням можливостей для жінок у різних сферах суспільного життя. Ми поспілкувалися з президентом організації, щоб дізнатися більше про її діяльність, ідею створення та роль жінок у суспільстві

Пані Ірино, що передусім варто знати про ГО «Жінки за зміни»?

ГО «Жінки за зміни» — це більше, ніж просто організація. Це спільнота активних, ініціативних жінок, які прагнуть впливати на соціальні, економічні та політичні процеси в Україні, створюючи умови для рівних можливостей у всіх сферах життя.

Ми об'єднуємо жінок із різним досвідом, професійним шляхом та життєвими історіями, але з однією спільною метою — сприяти позитивним змінам у суспільстві та допомагати одна одній зростати, розвиватися та впливати на майбутнє.

Згуртованість та взаємопідтримка є основою успіху «Жінок за зміни». Кожна учасниця команди привносить у діяльність організації власний унікальний досвід, знання та енергію. Ми працюємо разом, ефективно розподіляючи завдання, підтримуючи одна одну та надихаючи на нові ініціативи, оскільки впевнені, що лише завдяки єдності можна досягти значних результатів.

У нашій роботі важливе значення має взаємодія, довіра, мотивація, синергія. Разом ми створюємо суспільство, де рівність, справедливість і можливості для кожної жінки є реальністю, а не просто ідеєю.

Як виникла ідея створення такої організації?

Ідея створення нашої організації виникла з реальної потреби підтримки жінок, які стикаються з бар'єрами на шляху до самореалізації. В Україні, як і в багатьох інших країнах, жінки часто зіштовхуються з нерівними можливостями в кар'єрі, бізнесі, громадській діяльності, а також із гендерними стереотипами, які обмежують їхні можливості. Ми

бачили, що багато талановитих, розумних і амбіційних жінок змушені долати труднощі самотужки, без належної підтримки та ресурсів. Важливо не просто говорити про проблеми, а створювати реальні можливості для їхнього вирішення.

У яких сферах працює ГО?

З самого початку ми визначили кілька ключових напрямів роботи: розвиток жіночого лідерства, правозахисна діяльність, освіта та наставництво.

Ми прагнули створити не просто організацію, а простір, де кожна жінка може знайти натхнення, знання, можливості для зростання та підтримку одnodумців.

У зв'язку з повномасштабною війною в Україні ще одним із наших пріоритетних напрямків стала підтримка жінок, які служать у Збройних Силах України, добровольчих підрозділах та займаються волонтерською діяльністю. Ми розуміємо, що жінки-воїни виконують надзвичайно важливі завдання на передовій та в тилу, потребують не лише матеріальної, а й психологічної підтримки.

Одним із наших ключових проєктів є реабілітація військовослужбовиць, які повертаються з бойових дій. Ми допомагаємо їм адаптуватися до мирного життя, забезпечуємо доступ до психологічної підтримки, проводимо тренінги з перекваліфікації та сприяємо їхньому професійному розвитку. Також ми працюємо над змінами в законодавстві, щоб військовослужбовиці мали рівні права та можливості з чоловіками — як під час служби, так і після демобілізації.

Сьогодні наша спільнота активно розширюється, ми організуємо навчальні заходи, адвокаційні

Нашу організацію складають жінки з різних сфер: освітянки, юристки, громадські діячки, психологині, медиків, підприємці, волонтерки. У нас немає вікових чи професійних обмежень. Головне – бажання змінювати світ навколо себе, розвиватися й допомагати іншим

кампанії, співпрацюємо з державними структурами, міжнародними організаціями та бізнесом, щоб зробити голос жінок ще гучнішим.

Наше головне переконання — жінки не мають обмежень у своїх прагненнях. І ми тут, щоб допомогти їм реалізувати свій потенціал, підтримати тих, хто відстоює нашу свободу, та створити суспільство рівних можливостей для всіх.

Які жінки долучаються до організації?

Нашу організацію складають жінки з різних сфер: освітянки, юристки, громадські діячки, психологині, медиків, підприємці, волонтерки. У нас немає вікових чи професійних обмежень. Головне — бажання змінювати світ навколо себе, розвиватися й допомагати іншим.

До речі, партнерами в наших проєктах є не лише жінки, але й чоловіки. У проєкті щодо реабілітації військових нашим партнером є відомий спортсмен, чемпіон Світу та Європи з плавання, заслужений майстер спорту України, кандидат педагогічних наук Денис Силантьєв — з авторською програмою «Вільні хвилі», яку підтримує соціально відповідальний бізнес компанія «Метінвест».

Розкажіть детальніше — що передбачає проєкт «Вільні хвилі»?

Авторська програма успішної фізичної реабілітації через плавання «Вільні хвилі», що вже діє у Запоріжжі та Кривому Розі, спрямована на допомогу ветеранам війни та військовослужбовцям, які зазнали фізичних чи психологічних травм внаслідок участі у бойових діях. Така реабілітація дозволяє ветеранам не лише покращити своє фізичне здоров'я, але й знайти внутрішній баланс, повернути впевненість у власних силах та відчути себе частиною соціуму.

Розповім про реальні історії успіху. Олена, ветеран-медик, яка страждала від ПТСР після тривалого перебування на передовій, знайшла у плаванні спосіб емоційного відновлення. Вода допомогла їй зняти тривогу та повернутися до спокійного життя. Нині Олена працює волонтером у програмі, допомагаючи іншим ветеранам. Віктор, учасник програми, який отримав травму хребта під час бойових дій, майже втратив здатність ходити. Завдяки заняттям він не лише повернув рухливість, а й почав активно займатися плаванням як спортом.

Ми маємо намір розширювати програму у співпраці з державними структурами для впровадження плавання як обов'язкового елемента реабілітації для військових та ветеранів.

Які основні напрями діяльності «Жінки за зміни»?

ГО «Жінки за зміни» має широкий спектр діяльності, спрямований на підтримку жінок у різних сферах життя. Наша робота охоплює кілька ключових напрямів, кожен із яких спрямований на створення рівних можливостей для жінок та їхню самореалізацію в суспільстві:

- розвиток лідерства серед жінок: менторські програми, де досвідчені лідерки допомагають молодим жінкам будувати кар'єру та реалізовувати свої ідеї; курси з розвитку комунікаційних навичок, публічних виступів, переговорів та управління командами; освітні програми для жінок, які хочуть займатися політичною діяльністю або громадським активізмом; проведення конференцій та форумів, де жінки можуть обговорювати актуальні соціальні питання та впливати на ухвалення важливих рішень;

- правозахисна діяльність: співпраця з державними та міжнародними організаціями для розробки ефективних механізмів захисту жінок; інформаційні кампанії, щоб підвищити обізнаність суспільства про проблему насильства та способи його запобігання; юридичні консультації та правава допомога жінкам, які постраждали від домашнього насильства, дискримінації чи інших порушень їхніх прав; психологічна підтримка для жінок, які опинилися у складних життєвих ситуаціях;

- реабілітація та підтримка військових: комплексна реабілітація для військових, жінок-військових і ветеранок; підтримка жінок, які зазнали поранень, працевлаштування та перекваліфікація після військової служби; просування ініціатив щодо забезпечення рівних умов служби для жінок у війську, включаючи рівний доступ до посад, нагород і соціальних гарантій; підтримка родин жінок-військових;

- освітні програми та соціальні ініціативи: навчальні курси для жінок із різних професійних сфер; програми для дівчат із малозабезпечених сімей, які хочуть здобути освіту та професійні навички;

- підтримка жіночого підприємництва: тренінги та освітні програми з бізнес-менеджменту, фінансової грамотності, маркетингу, стратегічного планування; зустрічі з успішними жінками-підприємцями, які діляться власним досвідом і порадами; допомога з пошуком грантів, інвестицій та інших фінансових ресурсів для розвитку бізнесу; платформи для нетворкінгу, щоб жінки могли обмінюватися контактами, знаходити партнерів та клієнтів;

- розвиток молоді та підтримка молодих лідерок: менторські програми; лідерські школи; підтримка молодих стартапів.

Цього року відбулася експертна зустріч «Інклюзія та реабілітація військових: створення єдиного підходу для відновлення, інтеграції та підтримки ветеранів». Які питання було розглянуто, які результати вона дала?

Так, цей захід, організований у партнерстві з Національним університетом оборони України, відбувся у стінах університету 16 січня та став важливим майданчиком для обговорення нагальних проблем у сфері реабілітації військовослужбовців, вироблення єдиних стандартів їхнього відновлення та інтеграції у мирне життя.

- Ми зібрали представників державних органів, громадських організацій, медичних установ, реабілітаційних центрів, психологів та самих ветеранів, щоб розглянути проблеми, з якими стикаються військові після повернення до цивільного життя

Основну увагу приділили стану наявних реабілітаційних послуг, необхідності створення єдиної державної програми реабілітації, міжсекторальній співпраці та міжнародному досвіду у цій сфері. Також обговорювали важливість психологічної підтримки військових та подолання соціальної стигматизації ветеранів. Особливо актуальним було питання підготовки фахівців, які працюють із військовими, оскільки ефективність реабілітації напряму залежить від рівня їхньої компетентності.

За підсумками зустрічі були сформульовані рекомендації для державних структур щодо розробки комплексної програми реабілітації, що включатиме фізичне, психологічне та соціальне відновлення військових. Ми також наголосили на необхідності

впровадження інклюзивного підходу, який гарантуватиме рівний доступ до усіх реабілітаційних послуг.

На цій зустрічі Ви також презентували програму підвищення кваліфікації для фахівців з реабілітації — що вона передбачає?

В умовах значного зростання кількості осіб із наслідками бойової травми та травми війни в Україні постає нагальна потреба у підготовці кваліфікованих фахівців, здатних надавати ефективні та якісні послуги у сфері фізкультурно-спортивної реабілітації. Важливим аспектом такої реабілітації є розвиток адаптивних видів спорту для ветеранів війни, що сприяє їх соціальній інтеграції та покращенню фізичного і психологічного стану.

З метою забезпечення відповідної підготовки фахівців розроблено програму курсу підвищення кваліфікації «Адаптивний тренер-інструктор для військовослужбовців, ветеранів війни, членів сімей зниклих безвісти за особливих обставин, осіб, які перебувають у вимушеній ізоляції, членів їхніх сімей, а також осіб, які зазнали психотравматичних наслідків збройного конфлікту або інших надзвичайних ситуацій».

Програма призначена для представників таких спеціальностей: 017 «Фізична культура і спорт», 254 «Забезпечення військ (сил)», 053 «Психологія», 231 «Соціальна робота» та 227 «Фізична терапія, ерготерапія» й спрямована на формування компетентностей, необхідних для професійної діяльності у сфері адаптивної фізичної культури та реабілітації.

Окрім освітніх програм, підтримки молоді та реабілітації військових, Ваша організація активно працює над посиленням ролі жінок у суспільстві. Одним із таких заходів став круглий стіл «Жінки як лідерки змін у воєнний та післявоєнний час». Про що говорили під час цього заходу?

Круглий стіл «Жінки як лідерки змін у воєнний та післявоєнний час», організований у співпраці з Управлінням з питань гендерної рівності КМДА, став важливою платформою для обговорення ролі жінок у подоланні викликів, спричинених війною, відновленні суспільства, економіки та державних інституцій. Захід відбувся 30 січня в конференц-залі Національного заповідника «Софія Київська» та об'єднав науковців, освітян, представниць державних структур, громадського сектору, бізнесу, волонтерських ініціатив та міжнародних організацій.

Під час круглого столу були представлені практичні кейси, окреслені виклики та сформульовані стратегічні підходи до по-

силення лідерського потенціалу жінок у процесах відбудови країни. Окремо обговорювалися питання підтримки жінок-військових та ветеранок, реабілітації постраждалих, забезпечення рівного доступу до ресурсів та можливостей для професійного зростання та підприємництва.

За підсумками дискусії було визначено ключові напрямки для посилення лідерського потенціалу жінок, зокрема, необхідність розширення освітніх програм, менторської підтримки, залучення жінок до процесів прийняття рішень на всіх рівнях, а також розробки спеціальних державних програм для сприяння жіночому підприємництву та працевлаштуванню.

Захід підтвердив, що жінки відіграють ключову роль у відновленні України, і для максимального розкриття їхнього потенціалу необхідні системні зміни та міжсекторна співпраця. Ми плануємо продовжувати роботу в цьому напрямку, розширювати нашу діяльність та залучати ще більше жінок до процесу відбудови країни.

Ваша організація активно підтримує розвиток жіночого лідерства. Нещодавно ви запросили жінок-лідерок на зустріч, присвячену курсу «Демократія» — BUD «Будуймо демократію в Україні». Розкажіть детальніше про цей захід та його значення.

Зустріч жінок-лідерок, що відбулася 18 лютого в Будиночку Митрополита Національного заповідника «Софія Київська», стала важливою подією для всіх, хто прагне розвивати свої лідерські якості та поглиблювати знання про демократичні процеси.

Ми мали унікальну можливість ознайомитися з курсом демократії BUD — «Будуймо демократію в Україні», від автора Еріка Джеймса Грем Путціґа — волонтера зі США, засновника організації «Build Ukraine Democracy». Його професійний досвід включає 25 років роботи адміністратором проєктів уряду США, спрямованих на розвиток правових інститутів у 12 країнах, які переживали або переживають конфлікти. Цей досвід дозволяє йому надавати унікальний погляд на теми курсу, підкріплений реальними прикладами з Камбоджі, Афганістану, Іраку та інших країн.

Учасниці руху отримали унікальну можливість пройти курс із вивчення демократії через призму права, політики, історії, філософії та мистецтва. Курс пропонує слухачам унікальну подорож крізь майже 4000 років людської боротьби за демократичні цінності. Крім того, курс відкриває можливості для подальшого навчання, а після його завершення учасниці отримують сертифікати, що підтверджують здобуті знання.

Що включає курс BUD?

658 анімованих слайдів у форматі PowerPoint із фотографіями, картами, статистичними даними та текстом українською мовою. Вивчення ключових текстів від Сократа, Тацита, Жан-Жака Руссо, Конституції Пилипа Орлика, Декларації незалеж-

ності США, Французької декларації прав людини і громадянина тощо. Аналіз сучасних індексів демократії, рівня корупції та економічних показників. Актуальні новини із провідних світових видань (AP, Reuters, Голос Америки, BehindTheNews.ua та інших). Близько 20 годин лекцій у комбінованому відеоформаті з трьома перспективами та українськими субтитрами. 10 годин практичних занять, що передбачають читання, вправи та змагання (індивідуальні, групові або онлайн). Проміжні та підсумкові іспити з можливістю отримання сертифіката за успішне завершення курсу.

Ще одне експертне обговорення було присвячене темі «Сімейні цінності у воєнний час: як зберегти родину та бізнес в умовах кризи». Чому Ви вважаєте ці питання такими важливими?

Цей захід є надзвичайно важливим у контексті поточної ситуації в країні. Війна в Україні значно змінює не лише соціально-політичну ситуацію, але й впливає на взаємини в родині, бізнесі та на суспільство в цілому. Захід об'єднав жінок-лідерок різних професій: юристів, лікарів, соціологів, політологів, підприємців з різних міст України — Одеси, Запоріжжя, Житомира, Кривого Рогу, Києва.

Обговорювали надзвичайно важливі питання: зміна ролей чоловіків і жінок у сім'ї під час війни, баланс між родиною, бізнесом та підтримкою країни, психологічний аспект подолання розлуки та збереження стосунків, а також фінансова безпека в кризових умовах.

Жваву дискусію викликало питання виховання дітей у період війни, адже потрібно передавати їм не лише знання, а й життєві цінності, допомогти пережити стресові ситуації і формувати правильні орієнтири на майбутнє. Іншим важливим питанням стало підтримка ветеранів та їхніх родин, адже вони є важливою частиною нашого суспільства, і ми — громадські організації та бізнес — повинні бути готові надати їм допомогу на шляху до адаптації в мирному житті.

Що було найціннішим? Відкритий діалог між експертами та учасниками, реальні кейси та поради, практичні інструменти для зміцнення родинних стосунків у кризових умовах, натхнення та підтримка від тих, хто вже знайшов ефективні рішення.

Ваша організація активно залучає молодь до своєї діяльності. Яку роль відіграють молоді люди в розвитку організації, які ініціативи та проєкти впроваджують?

Молодь є рушійною силою нашої організації, адже приносить свіжі ідеї, енергію та нові підходи до вирішення проблем, з якими стикається суспільство. Молоді люди, які є членами нашої організації, не лише активно беруть участь у наших програмах, але й самі ініціюють та реалізують проєкти, спрямовані на розвиток громади та соціальні зміни.

Одним із таких проєктів є ініціатива створення молодіжних лідерських програм, яка надає можли-

вості для навчання та розвитку лідерських навичок серед молоді. Також ми підтримуємо молодіжні соціальні проекти та інноваційні ініціативи, надаючи ресурси та менторську підтримку для реалізації їхніх ідей. Молодь активно залучена до волонтерської діяльності, зокрема в проектах, що сприяють реабілітації та інтеграції ветеранів, а також у заходах, спрямованих на підтримку рівних прав та можливостей для жінок.

Яким чином ГО допомагає жінкам адаптуватися до нових соціальних і економічних умов, які виникли у результаті війни?

Наша організація активно підтримує жінок у період війни, пропонуючи їм різноманітні програми, спрямовані на розвиток їхніх лідерських навичок, економічну незалежність та соціальну інтеграцію. Ми організуємо тренінги, майстер-класи й консультації, що допомагають жінкам знайти нові шляхи для самореалізації в умовах кризи. Важливою частиною нашої роботи є підтримка жінок-підприємниць, які стикаються з труднощами у веденні бізнесу в умовах війни, а також надання психологічної підтримки тим, хто переживає стрес і втрату через бойові дії. Разом ми створюємо платформи для обміну досвідом, що дозволяють жінкам стати сильнішими, підтримувати одна одну та успішно адаптуватися до змін.

Як Ви оцінюєте роль жінок у сучасному суспільстві? Чи змінилося ставлення до жінок-лідерок?

На сучасному етапі розвитку суспільства роль жінок набуває дедалі більшого значення, що підтверджується їхньою активною участю в політичному, економічному, громадському житті. Жінки очолюють підприємства, займають керівні посади в державних органах, активно займаються волонтерською діяльністю та впливають на ухвалення важливих рішень.

Водночас, попри позитивні зрушення, жінки все ще стикаються з низкою викликів, серед яких: гендерні стереотипи, що обмежують їхні можливості для кар'єрного зростання та участі в політиці; нерівна оплата праці, яка, згідно з дослідженнями, у багатьох сферах залишається нижчою порівняно з чоловіками на аналогічних посадах; складнощі у поєднанні професійних обов'язків із сімейним життям, що вимагає розширення програм підтримки працюючих жінок, таких як гнучкий графік роботи, доступ до якісного догляду за дітьми тощо; недостатнє представництво у вищих органах влади та управління, що свідчить про необхідність більш активного впровадження політики рівності.

Щодо жінок-лідерок — варто зазначити, що ставлення соціуму до них поступово змінюється. З кожним роком зростає усвідомлення того, що жінки можуть ефективно керувати компаніями, займати провідні позиції в уряді та бути успішними політичними діячками. Відзначається, що жінки-лідерки часто демонструють високу стресостійкість, стратегічне мислення, соціальну відповідальність та здатність до ефективного кризового управління.

Щодо гендерних стереотипів — наскільки відомо, вийшла колективна монографія за Вашою спільною редакцією з Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики Катериною Левченко?

Вийшла друком колективна монографія «Людина, суспільство, держава: гендерний вимір» під нашою спільною редакцією, в якій досліджуються державні засади гендерної політики в Україні, організаційно-правові механізми її реалізації, а також проблеми та перспективи імплементації положень Стамбульської конвенції у національне законодавство.

Ознайомитися з повним текстом можна на сторінці ГО «Ла Страда». Зараз наш колектив працює над другим англomовним виданням.

Які плани на майбутнє у ГО «Жінки за зміни»?

Ми плануємо активно розширювати нашу діяльність у регіонах, відкриваючи нові представництва та навчальні центри, щоб забезпечити жінкам рівний доступ до освітніх, правових та економічних можливостей.

Особливу увагу приділяємо підтримці молоді, зокрема через освітні програми, менторські проекти та ініціативи, що сприяють професійному розвитку й особистісному зростанню. Також ми працюємо над розвитком економічної незалежності жінок, що включає підтримку жіночого підприємництва, грантові програми, підвищення фінансової грамотності та створення можливостей для працевлаштування. Окремий напрям — допомога жінкам, які повернулися з військової служби, а також ініціативи з реабілітації військових.

Ми прагнемо впроваджувати системні зміни, що сприятимуть утвердженню гендерної рівності та розширенню прав і можливостей жінок у всіх сферах життя, адже саме рівноправне суспільство є основою демократичного розвитку України.

Що б Ви порадили жінкам, які хочуть змінити своє життя або суспільство, але не знають, з чого почати?

Найважливіше — це зробити перший крок і не боятися змін. Почати варто з аналізу власних можливостей та інтересів, отримання необхідних знань, пошуку підтримки серед однодумців. Важливо використовувати всі доступні ресурси для розвитку: навчальні програми, професійні курси, менторські ініціативи та громадські об'єднання. Якщо у вас є ідея чи ініціатива — втілюйте її, не чекаючи ідеального моменту.

А ще — долучайтеся до нашої організації, адже разом ми сильніші! Наша організація створена для того, щоб жінки могли підтримувати одна одну, навчатися, розвиватися та впливати на майбутнє України. Разом ми будемо суспільство рівних можливостей, де кожна жінка має право на гідне життя, безпеку та розвиток.

Ми відкриті до співпраці та запрошуємо всіх, хто розділяє наші цінності, долучатися до нашої діяльності!

Дарина Старовойтова

Земельна власність в Україні: коли держава кидає виклик власникам

Протягом останніх років власники земельних ділянок (громадяни, юридичні особи, інвестори, забудовники) стикаються з несподіваним ризиком — державою, яка ставить під сумнів законність приватної власності, набутої ще в 2000-х роках. Парадокс у тому, що особи набули землю на законних підставах, офіційно зареєстрували право, інвестували кошти у розвиток об'єктів, а через 10-20 років отримали судовий позов про її витребування на користь держави. У таких справах в інтересах держави до суду звертається прокурор.

- У правових системах
- із розвинутою економікою земля —
- один із найстабільніших
- і найбезпечніших активів.
- Інвестори вкладають у неї значні
- ресурси — для будівництва,
- агровиробництва, логістики,
- комерційної чи житлової
- нерухомості

Однак, в українських реаліях ризику зросло саме через державні позови. Прокурори продовжують витребувати земельні ділянки на підставі формальних порушень, виявлених через багато років після їх відчуження, часто посилаючись на неправильне цільове призначення, лісовий чи водний фонд, або на нібито незаконне рішення місцевої ради. Мають місце випадки, коли після рішення суду про відмову в задоволенні позову про витребування землі прокурори подають аналогічні позови до тих самих власників, проте юридично з іншими вимогами — усунення перешкод у користуванні землею та повернення її у власність держави.

Безумовно, це створює критично небезпечну ситуацію для інвестиційного клімату, адже порушується принцип правової визначеності.

Закон України № 3520-ІХ «Про внесення змін до Цивільного кодексу України», покликаний врегулювати правові колізії та встановити більш чіткі правила для захисту добросовісних набувачів, набув чинності 9 квітня 2025 року.

По-перше, Закон визначає чітку позовну давність. Тепер строк позовної давності у справах про витребування майна обчислюється з моменту державної реєстрації права або фактичного передання майна у володіння. Це обмежує можливість подачі «запізнілих» позовів через 15 чи 20 років. Якщо особа володіє земельною ділянкою понад 10 років, її не можна позбавити власності, навіть якщо були формальні порушення під час первинного набуття. Винятки передбачені лише для об'єктів критичної інфраструктури, культурної спадщини, заповідних територій.

По-друге, Закон передбачає обов'язкову компенсацію. Орган державної влади не має права витребувати об'єкт без попереднього внесення грошових коштів на депозит суду. Компенсація визначається відповідно до ринкової вартості майна.

Питання захисту добросовісного власника — не лише юридичне, а й репутаційне. Кожне судове рішення про повернення державі ділянки, яка роками перебувала у приватному володінні, негативно впливає на міжнародний імідж України як держави, відкритої для інвестицій. Успішна інвестиційна політика починається не з презентацій, а з реального захисту майнових прав. Держава не може закликати до інвестування — і водночас відбирати у бізнесу та громадян власність, набуту легально.

Нещодавно навіть Європейський суд з прав людини став на захист прав власника землі в справі за позовом прокурора: 9 травня 2025 року оприлюднено рішення у справі «Кулик проти України» (заява № 40214/16), ухвалене 3 квітня 2025 року.

У справі прокурор звернувся до суду із позовом про скасування розпорядження районної державної адміністрації, визнання недійсним державного акту на право власності на землю та повернення землі. Суди України повністю задовольнили позов прокурора, визнали незаконним та скасували розпорядження про затвердження проекту землеустрою щодо відведення ділянки у власність для ведення особистого селянського господарства із земель державної власності, визнали недійсним державний акт, зобов'язали повернути земельну ділянку у власність держави (в особі районної державної адміністрації).

ЄСПЛ зауважив на тому, що земля використовувалась для сільськогосподарських потреб протягом десятиліть, а також не було чітких меж «прибережної захисної смуги», адже земельна ділянка була розташована на відстані 1 999,3 метрів від берегової лінії, тобто в межах припустимої похибки. Позбавляючи права власності громадянина, держава не надала заявнику жодної компенсації за вилучену землю. Таким чином, втручання не відповідало вимозі пропорційності, тобто було неправомірним.

ЄСПЛ визнав скаргу прийнятною, розглянув її виключно в контексті статті 1 Першого протоколу до Конвенції (право мирно володіти своїм майном) та констатував, що має місце порушення статті. ЄСПЛ встановив наявність втручання у право власності заявника на земельну ділянку, яку він отримав ще в 2011 році на законних підставах для садівництва.

Тепер Україна має або повернути заявнику право власності на землю, або виплатити грошову компенсацію чи надати іншу рівноцінну ділянку, а також сплатити 1 500 євро як компенсацію за моральну шкоду протягом трьох місяців.

Після набуття вищевказаним Законом чинності судова практика почала змінюватися, але дуже поступово і повільно. З'являються справи, у яких суди відмовляють у задоволенні позовів прокуратури, визнаючи добросовісність набувачів. Водночас, прокурори часто намагаються обійти нововведення, кваліфікуючи позови як негаторні або застосовуючи інші юридичні конструкції. Це свідчить про необхідність послідовної правозастосовчої практики та активного захисту зі сторони адвокатів.

Порада: що зробити інвестору вже зараз?

1. Провести аудит наявних земельних ділянок, зокрема в частині історії їх набуття та реєстрації.
2. Перевірити, чи не перебуває ділянка у категоріях підвищеного ризику (природно-заповідний фонд, лісовий чи водний фонд, землі історико-культурного призначення).
3. Зібрати й систематизувати документи, які підтверджують добросовісність набуття права.
4. У разі судового спору — залучити адвоката з досвідом ведення подібних категорій справ.

Власність — основа економіки. Якщо вона не захищена, жодні інвестиції не будуть довготривалими. Вищевказаний Закон є важливим кроком до цивілізованого ринку землі, але для його ефективної дії потрібна не лише норма, а й послідовна практика її застосування. Тому очікуємо висновки Верховного Суду, який має поставити крапку в таких справах та роз'яснити, що нові законодавчі норми мають виконуватись безумовно.

МИ ГАРАНТУЄМО
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА
КВАЛІФІКОВАНУ ДОПОМОГУ

www.veritygroup.com.ua

+380 67 727 44 94

Людина року 2024 Країна героїв. Достойні слави!

31 травня 2025 року відбулась 29-та урочиста церемонія вручення премії «Людина року 2024»

Цьогоріч програма під символічною назвою «Країна героїв. Достойні слави!» була присвячена кожному українцю, чия відвага, самопожертва та стійкість стали незламним щитом для держави.

Героями нашого часу стали звичайні військово-вослужбовці, медики, спортсмени, аграрії, митці, підприємці, благодійники, волонтери. Їх непохитна патріотична позиція — підґрунтя унікальних перемог, що формують нову якість українського суспільства. Також були відзначені видатні постаті у сфері дипломатії та міжнародної підтримки України. Програма продовжила традиційну ініціативу вручення спеціальних премій за видатні досягнення у різних сферах діяльності.

Україна вже довела всьому світу, що вона справді — країна героїв. Мільйони українців стоять пліч-о-пліч — заради життя, заради гідності, заради свободи.

Генеральна дирекція загальнонаціональної програми «Людина року» повідомила імена володарів спеціальних військово-патріотичних премій «Незламні», міжнародних та спеціальних премій 29-ї загальнонаціональної програми «Людина року 2024» та переможців у національних професійних номінаціях.

ВОЛОДАРИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ПРЕМІЇ «НЕЗЛАМНІ»

Сили спеціальних операцій Збройних Сил України — «За героїзм, мужність, рішучість, проявлені при проведенні спецоперацій під час захисту суверенітету та незалежності України»

Сили безпілотних систем Збройних Сил України — «За героїзм, мужність, інноваційний підхід та унікальну ефективність, проявлену у боях на землі, у небі та на морі під час захисту суверенітету та незалежності України»

Армійська авіація Сухопутних військ Збройних Сил України — «За героїзм, мужність, рішучість, проявлені при проведенні різноманітних бойових завдань авіаційної підтримки сухопутних військ ЗСУ»

3-тя окрема штурмова бригада Збройних Сил України — «За героїзм, відвагу та сміливість, проявлені при проведенні блискавичних військових операцій із захисту та визволення українських територій від російських загарбників»

Служба безпеки України — «За героїзм, мужність, рішучість, проявлені при захисті державного суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу України»

Фонд GS-Foundation — «За добротність, масштабну фінансову, організаційну та ефективну консультаційну допомогу Україні, що наближає перемогу українського народу над ворогом»

ВОЛОДАРИ ПРЕМІЇ «ЛЮДИНА РОКУ-2024» В НАЦІОНАЛЬНИХ НОМІНАЦІЯХ «МІСЬКИЙ ГОЛОВА РОКУ»

Ігор ТЕРЕХОВ — міський голова м. Харків

«МІСЬКИЙ ГОЛОВА РОКУ»

Геннадій ТРУХАНОВ — міський голова м. Одеса

«ГОЛОВА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ РОКУ»

Тетяна СВИРИДЕНКО — голова Іванківської селищної територіальної громади

«ФІНАНСИСТ РОКУ»

Михайло ДОВБЕНКО — голова Правління АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»

«ПІДПРИЄМЕЦЬ РОКУ»

Віталій ВОЙТОВИЧ — засновник та CEO Premier FOOD Group

«АГРАРІЙ РОКУ»

Максим КОРОЛЬ — виконавчий директор компанії ПП «Віктор і К», яка є власником визнаної та популярної ТМ «Королівський смак». Співвласник агропромислового холдингу «СЕМАЛЬ»

«ЛІДЕР АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ РОКУ»

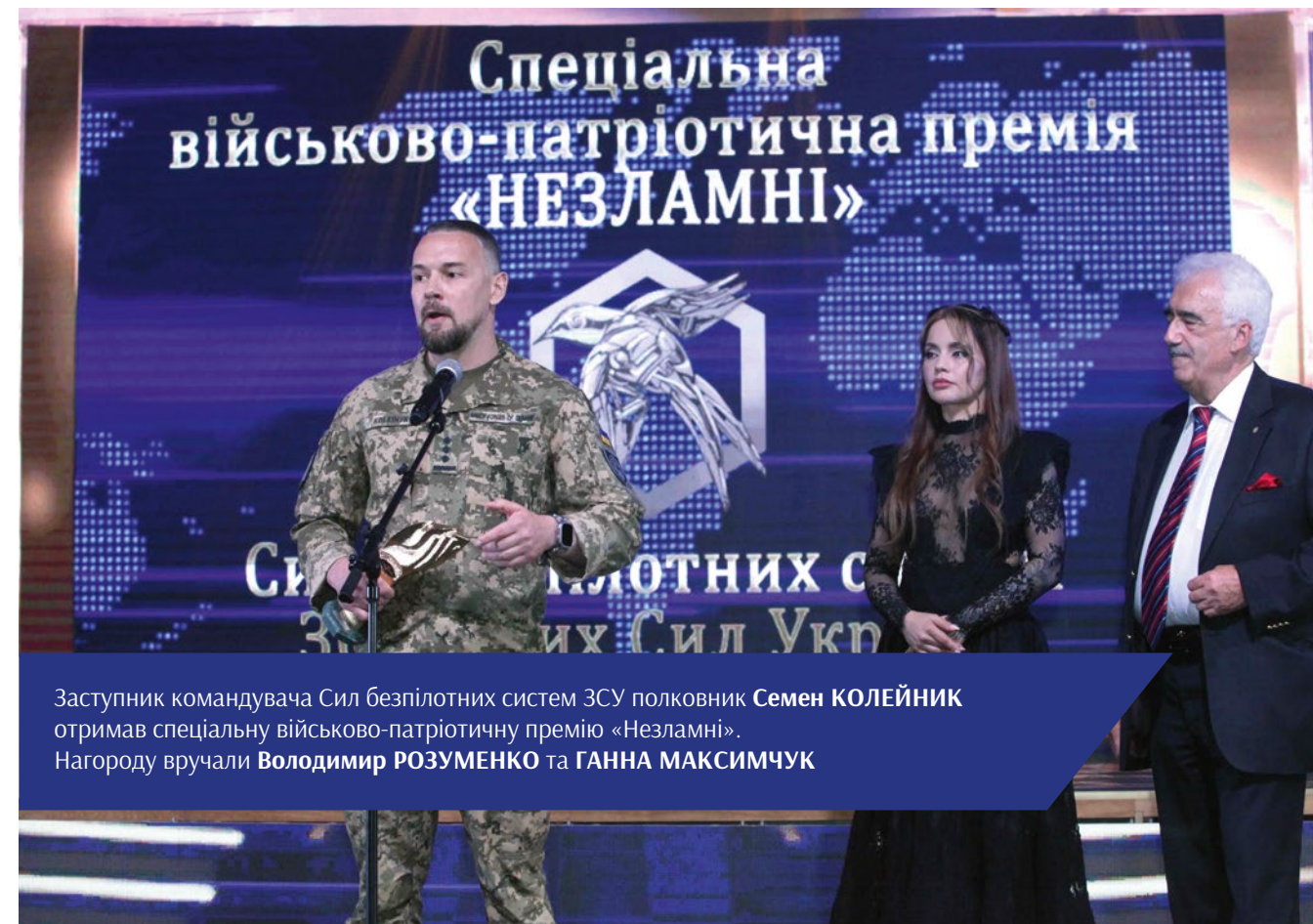
Юрій КУНАК — генеральний директор ТОВ «Українська Молочна Компанія»

«ЖИТЛОВИЙ КОМПЛЕКС РОКУ»

ЖК «Avalon YARD» (м. Львів)

«МИТЕЦЬ РОКУ»

Іво БОБУЛ — Народний артист України, композитор, співак, педагог

Заступник командувача Сил безпілотних систем ЗСУ полковник Семен КОЛЕЙНИК отримав спеціальну військово-патріотичну премію «Незламні». Нагороду вручали Володимир РОЗУМЕНКО та ГАННА МАКСИМЧУК

Володар титулу «Митець року-2024» Іво БОБУЛ

«СПОРТСМЕН РОКУ»

Ярослава МАГУЧИХ — Олімпійська чемпіонка 2024 з легкої атлетики, чинна володарка світового рекорду в стрибках у висоту

«ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ РОКУ»

Олег ГОРЕЦЬКИЙ — юрист, науковець, меценат, правозахисник

ВОЛОДАРИ МІЖНАРОДНИХ ПРЕМІЙ
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

«ЛЮДИНА РОКУ 2024»

Оле Егберг МІККЕЛЬСЕН — Надзвичайний та Повноважний Посол Королівства Данія в Україні — Міжнародна премія в галузі дипломатії

Міхаель БРОДСЬКИЙ — Надзвичайний та Повноважний Посол Ізраїлю в Україні — «За значний внесок у розвиток та підтримку гуманітарних, партнерських та дружніх відносин з Україною»

ВОЛОДАРИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРЕМІЙ
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

«ЛЮДИНА РОКУ 2024»

Анатолій РУДЕНКО — Академік НАМН України, заступник директора з наукової роботи

Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова — Спеціальна премія ім. Геннадія Книшова «За вірність гуманістичним ідеям та примноження загальнолюдських цінностей»

Компанія «КЛІАР ЕНЕРДЖІ» — «За значний внесок у забезпечення енергетичної стабільності української економіки та розбудову стратегічно важливого напрямку відновлюваної енергетики під час військового стану»

Ольга ЗМІЇВСЬКА-ВАСИЛЬКОВСЬКА — засновниця, голова правління Ротарі клубу «Харків Мультінешнл» — «За наполегливу працю, активну громадську й соціальну діяльність, самовідданість та благодійність, що пов'язана із всебічною підтримкою військових формувань Сил оборони України та цивільного населення»

Євген ШУЛІКА — голова правління АТ «АСВІО БАНК» — «За значний вклад у розвиток цифрової трансформації та інноваційних технологій у банківській системі України»

Катерина САДУРСЬКА — багаторазова чемпіонка та рекордсменка світу з фрідайвінгу, чемпіонка Європи та призерка чемпіонату світу з синхронного плавання, учасниця Олімпійських ігор у Ріо-де-Жанейро 2016 — «За незламну силу духу, волю до перемоги та місію амбасадора України у спорті високих досягнень»

Міжнародну премію в галузі дипломатії отримав **Оле Егберг МІККЕЛЬСЕН** — Надзвичайний та Повноважний Посол Королівства Данія в Україні

Володар спеціальної премії ім.Геннадія Книшова «За вірність гуманістичним ідеям та примноження загальнолюдських цінностей» — академік НАМН України, заступник директора з наукової роботи Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М. М. Амосова — **Анатолій РУДЕНКО**

Дар'я Свистула

Обшук на підприємстві: як підготуватися та вийти без втрат

Пані Дар'є, чи справді бізнес сьогодні має серйоз готуватися до обшуку?

Для багатьох підприємців це досі звучить як щось із кримінального кіно.

Насправді, обшук давно перестав бути рідкістю. Його не обов'язково провокують кримінальні дії самого бізнесу. Часто це наслідок зв'язків із «проблемним» контрагентом, участі в держзакупівлях, або ж просто недобросовісної конкуренції.

І найгірше — коли компанія не готова. Тоді ризики не лише правові, а й репутаційні, операційні та фінансові.

Як зрозуміти, що компанія може стати об'єктом обшуку?

Це не завжди миттєва дія. Часто їй передують конкретні «дзвіночки»:

- запити щодо документів від правоохоронців;
- повістки на допити;
- візити «журналістів» без посвідчень;
- судові справи контрагентів;
- увага до держзамовлень;
- не виконані до кінця ухвали про тимчасовий доступ до речей та документів.

Якщо компанія не має власної системи моніторингу юридичних ризиків — ці сигнали просто ігноруються. А дарма.

З чого розпочати підготовку підприємства?

Ми в PROCTOR завжди рекомендуємо підходити системно. Я розділяю підготовку на три рівні:

1. Юридичний — захист документів, договори з адвокатами, роз'яснення прав співробітників.
2. Технологічний — кібербезпека, шифрування даних, використання хмарних сервісів.
3. Людський — навчання персоналу, адже першим, хто побачить правоохоронців, буде не директор, а охоронець або рецепція.

Які критичні помилки допускають керівники під час обшуку?

П'ять найгірших речей, які можна зробити:

1. Паніка. Люди намагаються щось знищити або сховати — а це лише погіршує ситуацію.

2. Пояснення без адвоката. Усе, що сказано, буде занотовано і потім використане в рамках розслідування.

3. Невимкнена техніка. Вона стає «порталом» до всієї вашої внутрішньої інформації.

4. Відсутність відеофіксації. Немає доказів порушень з боку силовиків.

5. Підписи без зауважень у протоколах. Іноді це пряма згода з усім, що вилучено.

Як бізнесу зберегти обличчя після обшуку? Це ж серйозний удар по репутації.

Абсолютно. Особливо якщо мова про сфери з високим рівнем публічності або закордонних інвесторів. Ми впроваджуємо антикризову комунікацію.

Потрібно діяти швидко:

- офіційна позиція компанії — протягом перших 24 годин;
- прозорість: не брехати, не замовчувати, не перекладати провину;
- підтримка від партнерів, асоціацій, клієнтів;
- медіа-присутність: не рекламна кампанія, а експертна, чесна комунікація.

А як щодо інвесторів та будівельних компаній — які особливості у них?

Цей сектор — у зоні підвищеного ризику. Будівництво часто пов'язане з дозвільною документацією, підрядниками, держпідтримкою, зміною земельності. Плюс великі грошові потоки. Якщо у вас є незакріплені земельні права, неперевірені партнери чи ви працюєте на ринку, де «грають по-чорному», ризики обшуку виростають у рази.

Що ви порадите забудовникам, девелоперам, інвесторам?

1. Мати інструкцію дій при обшуку — у кожному офісі, навіть в шоурумі.
2. Закріпити договірні відносини з адвокатами заздалегідь.
3. Навчити персонал — від юриста до секретаря.
4. Побудувати структуру захисту інформації та перевірити IT-системи.
5. Регулярно перевіряти судові справи щодо контрагентів та забудов. Чекліст для мінімізації ризиків обшуку.

Юридична компанія PROCTOR надає комплексний супровід підприємств в умовах загроз з боку контролюючих і правоохоронних органів, зокрема з питань обшуків, кризового реагування та інформаційного захисту

Чекліст для мінімізації ризиків обшуку

1. Юридична безпека

- Договір з адвокатським об'єднанням або фірмою, що спеціалізується на White Collar Crime
- Письмово закріплена інструкція дій персоналу під час обшуку
- Визначені відповідальні особи на об'єктах і в офісі, які проходять регулярні тренінги
- Попередній юридичний аудит документації, пов'язаної з підрядниками, субпідрядниками, землею
- Перевірка кримінально-правового статусу контрагентів (моніторинг судових реєстрів)

2. Технічна безпека

- Хмарні копії важливих проектів, кошторисів, документації
- Обмежений доступ до фінансових та земельних документів (лише уповноважені)
- Шифрування дисків та робочих станцій
- Політика «чистого столу» в центральному офісі
- Вимкнена автосинхронізація електронної пошти на персональних гаджетах

3. Комунікація та репутація

- Підготовлений шаблон антикризового повідомлення для ЗМІ та партнерів
- Контактна особа (керівник або адвокат), яка комунікує з пресою
- База контактів клієнтів, інвесторів та партнерів — для негайного сповіщення
- Чіткий меседж: компанія діє в рамках закону та співпрацює з органами слідства
- Підтримка від бізнес-асоціацій, які готові публічно висловити позицію

4. Особливості для будівельного сектору

- Перевірено легальність походження земельних ділянок
- Усі дозвільні документи оформлені коректно, зберігаються в цифровому архіві
- Ведеться резервна архівація тендерної, проєктної та виконавчої документації
- Контроль за вивезенням та зберіганням техніки та матеріалів, які можуть бути об'єктом вилучення
- Інструктаж охорони, інженерів технагляду та прорабів: як діяти при появі правоохоронців на майданчику

«Кожна компанія, що вкладає мільйони в будівництво, має вкласти кілька тисяч у юридичну готовність. Це інвестиція, яка може врятувати все»

III Всеукраїнський молодіжний конкурс «Юридична освіта майбутнього»: оголошено переможців та фіналістів

Всеукраїнський молодіжний конкурс «Юридична освіта майбутнього» проведено з метою підтримки обдарованої молоді та внутрішньо переміщених осіб, професійної орієнтації молоді, підвищення конкурентоспроможності випускників правничих шкіл на ринку праці, виявлення проблемних питань юридичної освіти для досягнення стратегічних пріоритетів реформи правосуддя в Україні, аналізу питання підвищеної популярності професії юриста у абітурієнтів, а також залучення студентів до процесів покращення якості вищої юридичної освіти в Україні.

Організаторами Конкурсу виступили Рада молодих юристів України, Інститут політико-правових та релігійних досліджень, Київська Мала академія наук учнівської молоді, Аналітичний центр якості освіти

Конкурс проходив за сприяння Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та за підтримки Міністерства освіти і науки України,

Міністерства молоді та спорту України та Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції.

У Конкурсі цього року загалом взяло участь близько 4000 учасників зі всіх куточків України. Для участі було запропоновано три категорії, у кожній розглядалась своя тема: 1 група (учні): «Мій шлях до юридичної професії: що я можу зробити вже сьогодні?»; 2 група (студенти): «Чи готує юридична освіта справжніх фахівців: що потрібно змінити вже сьогодні?»; 3 група (практики): «Імплементация європейського досвіду та стандартів у сфері юридичної освіти».

Під час урочистої церемонії з вітальними словами до фіналістів Всеукраїнського молодіжного конкурсу звернулись організатори та члени журі:

Винницький Михайло — заступник Міністра освіти і науки України;

Стефанчук Микола — народний депутат України, голова підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis EC), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції Комітету Верховної Ради України з питань правової політики;

Євстігнєєв Андрій — член Центральної виборчої комісії;

Хименко Олександр — керівник секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;

Поліщук Ірина — директорка Київської Малої академії наук учнівської молоді;

Которобай Євген — голова Ради молодих юристів України;

Герасименко Олександр — президент Інституту політико-правових та релігійних досліджень;

Скрипник Оксана — регіональний координатор Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ);

Марчук Роман — керівник апарату Національної служби посередництва і примирення;

Ковальський Віктор — президент видавничої організації «Юрінком Інтер», шеф-редактор газети «Юридичний вісник України», голова Київської міської організації «Союз юристів України», доктор юридичних наук, професор;

Головко Катерина — директор видавництва «Юридика», доктор юридичних наук, професор;

Староста Іван — адвокат, партнер АО «Клочков та партнери»;

Сидоренко Вадим — керуючий партнер АО «Євстігнєєв, Сидоренко та партнери».

Почесні гості та члени експертного журі Конкурсу подякували за реалізацію ініціативи із залучення школярів, студентів та практиків до процесів покращення якості юридичної освіти в Україні. Безумовно, заохочення молоді до висловлювання ідей, думок та пропозицій з удосконалення юридичної освіти є надзвичайно важливим, адже майбутнє юриспруденції України — в їхніх руках! Також висловили слова вдячності та підтримки молоді за їх активність та бажання змінювати країну.

Експертне журі III Всеукраїнського молодіжного конкурсу «Юридична освіта майбутнього» визначило фіналістів і переможців у трьох номінаціях:

- 1) учні закладів загальної середньої освіти;
- 2) студенти та аспіранти закладів вищої освіти;
- 3) молоді юристи, науковці, викладачі.

Вітаємо переможців Конкурсу!

Категорія «Студенти»:

- #1 рейтингу — Батюк Лілія Володимирівна
- #2 рейтингу — Суркес Габрієлла Юріївна
- #3 рейтингу — Сак Надія Андріївна
- #4 рейтингу — Василенко Василь Миколайович
- #5 рейтингу — Пулінець Анастасія Анатоліївна
- #6 рейтингу — Багатко Анастасія Сергіївна
- #7 рейтингу — Балюк Захар Вікторович
- #8 рейтингу — Демедюк Марина Сергіївна

#8 рейтингу — Биндюк Катерина Геннадіївна
 #9 рейтингу — Гнатюк Маргарита Станіславівна
 #10 рейтингу — Безносок Мар'яна Борисівна

Фіналісти топ-25 рейтингу:

Гнатко Анастасія Олександрівна
 Дейнеко Анюта Володимирівна
 Жулій Поліна Вікторівна
 Хамітов Родіон Русланович
 Кісільов Олександр Олегович
 Салінко Гліб Олександрович
 Соколовська Анастасія Вадимівна
 Вакеріна Анна Віталіївна
 Обрембальський Святослав Владиславович
 Воробйова Дар'я Сергіївна
 Довгай Софія Ігорівна
 Рудницька Софія Андріївна
 Штельмах Вероніка Сергіївна
 Кушнір Яна Романівна

Категорія «Молоді юристи, науковці, викладачі»:

#1 рейтингу — Булат Наталія Миколаївна
 #1 рейтингу — Полонка Іванна Анатоліївна
 #2 рейтингу — Сергієнко Наталія Артурівна
 #3 рейтингу — Короленко Ілона Віталіївна
 #3 рейтингу — Шарапова Наталія Вікторівна
 #4 рейтингу — Веселовський Богдан Андрійович
 #5 рейтингу — Бортун Каріна Олександрівна
 #5 рейтингу — Пономаренко Віктор Володимирович
 #6 рейтингу — Гонтар Дмитро Анатолійович
 #7 рейтингу — Шопіна Юлія Олегівна
 #8 рейтингу — Булгакова Дар'я Анатоліївна
 #9 рейтингу — Столярець Ольга Олегівна
 #10 рейтингу — Шутко Марія Михайлівна

Фіналісти топ-25 рейтингу:

Гряділь Тарас Іванович
 Дідух Галина Петрівна
 Мурач Дмитро Васильович
 Литвиненко Євгенія Віталіївна
 Петрушкевич Наталія Євгеніївна
 Пекарський Сергій Петрович
 Пашенко Яна Вячеславівна
 Баранов Олександр Сергійович
 Чорна Надія Миколаївна

Організатори висловлюють вдячність партнерам, що сприяли реалізації такого масштабного проекту: АО «Клочков та партнери», АО «Євстігнеєв, Сидоренко та партнери», «Юридична газета», «Юридичний вісник України», Видавництво «Юрінком Інтер», Law & Events, Неформатне юридичне видання «Лоуер», Ліга студентів АПУ, Інформаційно-аналітичне видання FEMIDA.UA, Європейський університет, Асоціація правників України, Асоціація юридичних клінік України, Видавництво «Юридика», Всеукраїнське юридичне онлайн-медіа «Окрема Думка», Центр україно-європейського наукового співробітництва, Координаційний центр з надання правничої допомоги, Перша зефірна фабрика «Жако».

Войчишена Марина Вадимівна
 Лях Анжеліка Валентинівна
 Овсійчук Тарас Павлович

Категорія «Учні»:

#1 рейтингу — Нікуліна Евеліна Дмитрівна
 #1 рейтингу — Левченко Анастасія Сергіївна
 #2 рейтингу — Матвієнко Мар'яна Євгенівна
 #2 рейтингу — Семенцова Олеся Миколаївна
 #3 рейтингу — Омельченко Анна Романівна
 #4 рейтингу — Гуцол Марія Миколаївна
 #5 рейтингу — Мгерян Арсіне Генріківна
 #6 рейтингу — Гнатюк Ірина Олександрівна
 #7 рейтингу — Ніколайчук Олександра Вадимівна
 #8 рейтингу — Луцкова Вероніка Олександрівна
 #8 рейтингу — Бабенков Нікіта Євгенович
 #9 рейтингу — Балицька Олександра Олександрівна
 #9 рейтингу — Боровик Володимир Андрійович
 #10 рейтингу — Черепяна Анна Сергіївна

Фіналісти топ-25 рейтингу:

Вашук Крістіна Романівна
 Саля Іванна Володимирівна
 Селіванова Анастасія Ігорівна
 Остафійчук Софія Олегівна
 Кондратьєв Кирило Андрійович
 Кириченко Орина Олександрівна
 Клименко Євгеній Вячеславович
 Третякова Вероніка Вячеславівна
 Зозуля Святослав Ярославович
 Тимошук Злата Олександрівна
 Уткін Ростислав Андрійович
 Дар'я Валерія Максимівна

На завершення урочистого заходу з мотивуючою промовою виступив Андрій Бутенко, голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, який привітав всіх учасників та переможців, висловив глибоку вдячність за активну громадянську позицію й вагомий внесок у розвиток якісної юридичної освіти в Україні.

Висловлюємо вдячність всім членам поважного експертного журі, що долучились до великої роботи з оцінювання та підтримали Конкурс.

Щиро вітаємо всіх фіналістів Конкурсу, бажаємо подальших успіхів та наснаги!

Ліцензований адвокат із досвідом у сферах корпоративного та договірної права, міжнародних судових процесів та арбітражу

Олена Широкова

Агросоюз майбутнього: як Україна та Близький Схід будують продовольче партнерство

Україна історично вважається житницею Європи, і сьогодні, попри всі виклики, її агропромисловий комплекс (АПК) залишається одним із найпотужніших у світі. Завдяки своїм унікальним природно-кліматичним умовам, родючим чорноземам, високій експертизі в сільському господарстві та стратегічному розташуванню, український агросектор привертає зростаючу увагу міжнародних партнерів — особливо з країн Близького Сходу

Український АПК — точка стратегічної уваги світу

За даними Мінагрополітики України, сільське господарство формує понад 10% ВВП країни та забезпечує понад 40% валютних надходжень. Україна традиційно входить до п'ятірки світових експортерів зернових (пшениця, кукурудза, ячмінь), а також є лідером у виробництві соняшникової олії — понад 50% світового експорту.

У світлі глобальних криз (зміна клімату, порушення логістичних ланцюгів, війна в Україні) — аграрний потенціал України набуває ще більшої ваги. Гарантований доступ до якісних продуктів харчування стає питанням національної безпеки для багатьох країн, зокрема держав Перської затоки.

Чому Україна цікава для Близького Сходу?

Країни Близького Сходу, зокрема, Об'єднані Арабські Емірати та Королівство Саудівська Аравія, реалізують амбітні національні програми про-

довольчої безпеки (наприклад, UAE Food Security Strategy 2051 та Saudi Vision 2030). В умовах обмежених можливостей для власного вирощування продовольства ці країни диверсифікують джерела імпорту та шукають можливості для вертикальної інтеграції — від полів до полиць.

- Україна в цьому контексті виступає не лише як постачальник, а також як потенційна база для стратегічних агропроектів. Вже сьогодні Саудівська Аравія є найбільшим агроінвестором в Україні — через державну компанію SALIC (Saudi Agricultural and Livestock Investment Company), яка володіє Continental Farmers Group, що обробляє понад 195 тисяч гектарів землі на заході України

Continental Farmers Group демонструє приклад довгострокової, відповідальної та ефективної бізнес-стратегії в українських реаліях. Завдяки професійному менеджменту, прозорій структурі управління та чіткій орієнтації на сталий розвиток, компанія не лише підтримує виробництво та експорт, але й створює тисячі робочих місць у регіонах, де це особливо критично. Це приклад того, як іноземні інвестиції можуть мати мультиплікативний ефект — посилюючи локальну економіку, соціальну стабільність та професійний розвиток громад.

Водночас, важливо, щоб держава Україна створювала сприятливі умови для діяльності таких

Співзасновниця Українсько-Арабської Бізнес Палати, Ukrainian Business Way (ОАЕ, Велика Британія, Кіпр)
Президентка Української Бізнес Ради в ОАЕ
Віцедиректор Комісії Міжнародної промислової палати ОАЕ по торгівлі та інвестиціям (2021-2024)
Керівниця компанії OLENA
Членкиня Дипломованого інституту арбітрів
8 років на Близькому Сході

Жодна міжнародна компанія не буде реалізовувати стратегічні агропроекти в країні, де регуляторні рамки змінюються без прогнозу, інвестиційні зобов'язання не виконуються, а місцеві рішення суперечать державним стратегіям

У світі, де продовольство стає новою «нафтою», Україна має шанс стати ключовим гравцем на перетині глобальних інтересів. Для країн Близького Сходу аграрна співпраця з Україною – це не просто імпорт, а інвестиція в національну безпеку, соціальну стабільність і стратегічну автономію

компаній: стабільне регуляторне середовище, захист інвесторів, підтримка логістики та безпеки операцій. Іноземний капітал зацікавлений у передбачуваності, прозорості та партнерстві — і чим краще будуть створені такі умови, тим більше проєктів зможуть бути реалізовані в агросекторі.

Що потрібно для активізації інвестицій? Прозорість, гарантії та довіра

Агропромисловий комплекс України має об'єктивну інвестиційну привабливість: високий рівень природних ресурсів, сформовану інфраструктуру, професійний людський капітал та доступ до глобальних ринків. Проте, для перетворення цього потенціалу у довгострокові стратегічні інвестиції необхідні системні зміни в інституційному середовищі.

1. Прозорість як основа інвестиційної довіри

Іноземні інвестори, особливо з Близького Сходу, розглядають агросектор не як спекулятивний актив, а як інфраструктурний — такий, що потребує глибокого залучення та довгострокового планування.

У цьому контексті прозорість — критично важливий чинник:

- прозорість у доступі до землі та праві оренди, реєстрах і кадастрах;
- відкритість процедур ліцензування, сертифікації, експорту;
- зрозумілість фіскальної політики, включаючи митне та податкове регулювання;
- відсутність корупційних практик на місцевому рівні.

Запровадження сучасних цифрових платформ, єдиних вікон для інвестора, автоматизованих

реєстрів — це не просто технічне оновлення, а інструменти відновлення довіри та сигнал для глобального капіталу.

2. Юридичні гарантії та захист прав інвестора

Україна має вжити чітких кроків щодо посилення юридичних гарантіїв ведення бізнесу, які стануть основою привабливості для стратегічних партнерів з ОАЕ, КСА та інших країн регіону. Йдеться, зокрема, про:

- надійний захист прав власності, включно з аграрною інфраструктурою, корпоративними правами та об'єктами на землі;
- арбітражні механізми, які дозволяють вирішувати спори неупереджено, бажано з можливістю міжнародного комерційного арбітражу;
- захист від непрогнозованих регуляторних змін, які можуть поставити під ризик інвестиції на етапі реалізації або експлуатації;
- діяльність незалежних судових інституцій, до яких інвестор має доступ на чесних умовах.

Україна вже має рамкові інструменти — наприклад, Закон «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями» (запровадження так званих «інвестнянь»), договори про захист інвестицій із низкою країн. Втім, важливо, щоб ці механізми були реально дієвими, а не декларативними.

3. Інституційна стабільність — критерій надійності

Жодна міжнародна компанія не буде реалізовувати стратегічні агропроекти в країні, де регуляторні рамки змінюються без прогнозу, інвестиційні зобов'язання не виконуються, а місцеві рішення суперечать державним стратегіям.

А для України — це шанс масштабувати агросистему, модернізувати інфраструктуру, інтегруватися в глобальні ланцюги вартості та відкрити нові ринки.

Україна має все, щоб перетворити агроекономіку на нову модель зростання:

- землю світового класу (чорноземи займають понад 25% запасів планети);
- інженерів, агрономів, підприємців, які працюють в екстремальних умовах з найвищим рівнем ефективності;
- доступ до глобальних ринків через Чорне море, Дунай, залізничні коридори до Європи;
- партнерів, готових вкладати в розвиток — від Саудівської Аравії до ОАЕ, від ЄС до США.

Це більше, ніж сектор. Це — стратегія нації

Агропромисловий комплекс — не просто джерело економічного зростання. Це фундамент післявоєнної відбудови, платформа для міжнародного партнерства та ресурс для формування нової

геоекономіки України, у якій Близький Схід — не просто ринок, а справжній стратегічний союзник.

Якщо Україна правильно реалізує свій потенціал — вона не тільки відновиться. Вона стане одним з головних архітекторів глобальної продовольчої безпеки у XXI столітті.

Висновки

Український агросектор — це не просто економічна галузь. Це стратегічна платформа для міжнародного партнерства, яка може змінити баланс продовольчої безпеки у світі. Водночас країни Близького Сходу — це природні партнери, для яких продовольча стабільність є національним пріоритетом.

Час конвертувати аграрний потенціал у реальні інвестиції. І найкращий шлях до цього — створення зрозумілих, прозорих, безпечних умов для міжнародних гравців.

Україна готова до цього діалогу. А світ — готовий почути.